

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DELEGATURA W GDAŃSKU

LGD.430.001.2019

Nr ewid. 87/2019/P/19/001/LGD

Informacja o wynikach kontroli

WYKONANIE BUDŻETU PAŃSTWA W 2018 R. W CZĘŚCI 72 – KASA ROLNICZEGO UBEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO ORAZ WYKONANIE PLANÓW FINANSOWYCH FUNDUSZU EMERYTALNO-RENTOWEGO, FUNDUSZU ADMINISTRACYJNEGO ORAZ FUNDUSZU PREWENCJI I REHABILITACJI

Warszawa, maj 2019 r.

Misja *Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej*

Wizja *Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa*

Informacja o wynikach kontroli

**Wykonanie budżetu państwa w 2018 r.
w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia
Społecznego oraz wykonanie planów finansowych
Funduszu Emerytalno-Rentowego,
Funduszu Administracyjnego
oraz Funduszu Prewencji i Rehabilitacji.**

Dyrektor Delegatury NIK w Gdańsku

Jasiurska-Kluczek

Ewa Jasiurska-Kluczek

Zatwierdzam:

Krzysztof Kwiatkowski

Prezes

Najwyższej Izby Kontroli

Warszawa, 29.V 2019 r

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
tel./fax: 22 444 50 00
www.nik.gov.pl

Spis treści

I. Wprowadzenie.....	4
II. Ocena kontrolowanej działalności	6
1. Ocena ogólna	6
III. Wyniki kontroli wykonania budżetu państwa w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	8
1. Dochody budżetowe	8
2. Wydatki budżetu państwa.....	8
3. Sprawozdawczość.....	13
4. Księgi rachunkowe.....	14
IV. Wyniki kontroli wykonania planów finansowych państwowych funduszy celowych	15
V. Informacje dodatkowe.....	23
Załączniki	24

I. Wprowadzenie

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (dalej: „KRUS”) działa na podstawie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników¹, prowadząc samodzielną gospodarkę finansową. W strukturze organizacyjnej KRUS wyodrębniono: centralę KRUS, 16 oddziałów regionalnych, 256 placówek terenowych i sześć centrów rehabilitacji rolników, będących samodzielnymi publicznymi zakładami opieki zdrowotnej.

Prezes KRUS jest dysponentem części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Podstawą finansowania ogółu zadań ustawowych KRUS są trzy państwowe fundusze celowe, którymi, zgodnie z art. 76 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, dysponuje Prezes KRUS: Fundusz Emerytalno-Rentowy (dalej również: „FER”), Fundusz Administracyjny (dalej również: „FA”) i Fundusz Prewencji i Rehabilitacji (dalej również: „FPiR”) oraz pozabudżetowy Fundusz Składowy Ubezpieczenia Społecznego Rolników (dalej również: „FS”). FS ma osobowość prawną, a funkcje jego zarządu pełni z urzędu jednoosobowo Prezes KRUS.

Dotacje z budżetu państwa na zadania realizowane przez KRUS, corocznie określone w ustawie budżetowej, są gwarancją wypłaty świadczeń emerytalno-rentowych z ubezpieczenia społecznego rolników oraz wykonania dodatkowych pozaubezpieczeniowych zadań zleconych, niewynikających z ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Do podstawowych zadań KRUS należą:

- obsługa rolników w sprawach dotyczących obejmowania ubezpieczeniem społecznym rolników i opłacania składek na to ubezpieczenie;
- przyznawanie i wypłata świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń: emerytalno-rentowego oraz wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego;
- prowadzenie działalności prewencyjnej na rzecz upowszechniania zasad bezpieczeństwa pracy w gospodarstwach rolnych oraz eliminowania zagrożeń w miejscu pracy i życia rolników;
- prowadzenie rehabilitacji leczniczej dla osób uprawnionych do świadczeń KRUS, zagrożonych niezdolnością do pracy, bądź trwale lub okresowo całkowicie niezdolnych do pracy w gospodarstwie rolnym;
- prowadzenie dwuinstancyjnego systemu orzecznictwa lekarskiego w związku z ustalaniem prawa ubezpieczonych w KRUS do świadczeń zależnych od niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym lub medycznej oceny stanu zdrowia.

KRUS realizuje ponadto inne zlecone przez państwo zadania, takie jak m.in. świadczenia pieniężne dla inwalidów wojennych, ryczałty energetyczne, dodatki kombatanckie, dodatki kompensacyjne, świadczenia pieniężne dla osób deportowanych do pracy przymusowej i dla żołnierzy zastępczej służby wojskowej, a także finansuje emerytury i renty z innych ubezpieczeń społecznych wypłacane łącznie ze świadczeniami z ubezpieczenia emerytalno-rentowego.

W 2018 r., w układzie budżetu zadaniowego Prezes KRUS, jako dysponent główny, realizował wydatki w ramach trzech funkcji (11 – Bezpieczeństwo zewnętrzne i nienaruszalność granic, 13 – Zabezpieczenie społeczne i wspieranie rodziny i 20 – Zdrowie), trzech zadań (11.4.W – Gotowość struktur administracyjno-gospodarczych do obrony państwa, 13.2 – Świadczenia społeczne i 20.1.W – System opieki zdrowotnej i dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej). W ramach zadań realizowanych przez KRUS wyodrębniono cztery podzadania i sześć działań.

¹ Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2019 r. poz. 299, ze zm.).

Celem kontroli była ocena wykonania ustawy budżetowej na rok 2018² w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (dalej: „część 72 – KRUS”) oraz wykonanie planów finansowych Funduszu Emerytalno-Rentowego, Funduszu Administracyjnego oraz Funduszu Prewencji i Rehabilitacji.

Zakres kontroli obejmował:

- analizę porównawczą danych ujętych w rocznym sprawozdaniu budżetowym Rb-27 z wykonania planu dochodów budżetowych;
- wykonanie wydatków budżetu państwa, w tym efekty uzyskane w wyniku realizacji zadań finansowanych ze środków publicznych;
- realizację planów finansowych Funduszu Emerytalno-Rentowego, Funduszu Administracyjnego i Funduszu Prewencji i Rehabilitacji;
- gospodarowanie wolnymi środkami Funduszu Emerytalno-Rentowego, Funduszu Administracyjnego i Funduszu Prewencji i Rehabilitacji;
- prawidłowość ksiąg rachunkowych za 2018 r. w zakresie operacji gospodarczych;
- sporządzenie rocznych sprawozdań budżetowych za rok 2018 oraz sprawozdań za IV kwartał 2018 r. w zakresie operacji finansowych oraz sprawozdań z wykonania planów finansowych Funduszu Emerytalno-Rentowego, Funduszu Administracyjnego i Funduszu Prewencji i Rehabilitacji oraz sprawozdań w układzie zadaniowym;
- realizację wniosków pokontrolnych sformułowanych po poprzedniej kontroli budżetowej;
- nadzór i kontrolę sprawowane przez dysponenta części budżetu państwa w trybie art. 175 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych³.

Zrealizowane w 2018 r. w części 72 – KRUS dochody wyniosły 2628,3 tys. zł, a wydatki budżetu państwa – 17 466 473,7 tys. zł. Zrealizowane wydatki stanowiły 4,4% wydatków budżetu państwa. W 2018 r. w części 72 – KRUS nie realizowano wydatków z budżetu środków europejskich.

Zrealizowane w 2018 r. przychody FER wyniosły 20 172 682,0 tys. zł, a koszty 20 164 789,1 tys. zł. Przychody FA wyniosły 648 872,1 tys. zł, a koszty 644 023,4 tys. zł. Przychody FPiR wyniosły 42 517,3 tys. zł, a koszty 41 724,1 tys. zł.

Kontrola została przeprowadzona na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁴.

² Ustawa budżetowa na rok 2018 z dnia 11 stycznia 2018 r. (Dz. U. poz. 291).

³ Dz. U. z 2019 r. poz. 869 – dalej: „ustawa o finansach publicznych”.

⁴ Dz. U. z 2019 r. poz. 489 – dalej: „ustawa o NIK”.

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia wykonanie budżetu państwa w 2018 r. w części 72 – KRUS oraz wykonanie planów finansowych FER, FA i FPIR.

Prezes KRUS zaplanował koszty FER, FA i FPIR w kwotach zapewniających realizację ustawowych zadań oraz zrealizował plany finansowe tych Funduszy w granicach kwot określonych ustawą budżetową poza opisaną dalej nieprawidłowością związaną z wykonaniem wydatków w rozdziale 75313 – „Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego” w kwocie wyższej niż planowana.

Wydatki w części 72 – KRUS wykonano w kwocie 17 466 473,7 tys. zł, tj. 99,99% kwoty zaplanowanej (17 468 459,4 tys. zł). W wyniku kontroli zrealizowanych w części 72 – KRUS wydatków oraz poniesionych przez FER, FA i FPIR kosztów stwierdzono, że zostały one poniesione z zachowaniem zasad gospodarowania środkami publicznymi, określonych w ustawie o finansach publicznych i aktach wykonawczych. Nie stwierdzono niecelowego i niegospodarnego wydatkowania środków publicznych. Koszty poniesione przez FER, FA i FPIR zostały przeznaczone na realizację zadań ustawowych.

Wykonując w 2018 r. budżet państwa w części 72 – KRUS oraz plany finansowe Funduszy: Emerytalno-Rentowego, Administracyjnego i Prewencji i Rehabilitacji:

- prawidłowo realizowano przychody FER, FA i FPIR;
- dysponent części 72 – KRUS rzetelnie sprawował nadzór i kontrolę nad wykonywaniem budżetu części 72 – KRUS oraz realizacją kosztów FER, FA i FPIR.

Najwyższa Izba Kontroli:

- pozytywnie zaopiniowała sprawozdania za 2018 r. sporządzone przez dysponenta części 72 – KRUS, sprawozdania za IV kwartał z wykonania planów finansowych FER, FA i FPIR oraz sprawozdania za IV kwartał 2018 r. w zakresie operacji finansowych;
- sprawozdania dysponenta części 72 – KRUS i z wykonania planów finansowych FER, FA i FPIR zostały sporządzone prawidłowo i rzetelnie, na podstawie danych wynikających z ewidencji księgowej oraz na podstawie sprawozdań centrali KRUS i 16 Oddziałów Regionalnych KRUS (dalej: „OR”);
- system kontroli zarządczej zapewniał w sposób racjonalny kontrolę prawidłowości sporządzanych sprawozdań;
- na podstawie przeprowadzonej kontroli ksiąg rachunkowych, stanowiących podstawę sporządzania sprawozdań, nie zidentyfikowano nieprawidłowości, a księgi te, obejmujące zapisy dotyczące dochodów i wydatków oraz przychodów i kosztów oraz związanych z nimi należności i zobowiązań, prowadzone były prawidłowo;
- skontrolowane sprawozdania przekazują prawdziwy obraz dochodów, wydatków, przychodów i kosztów, należności i zobowiązań oraz stanów FER, FA i FPIR na dzień 31 grudnia 2018 r. i zostały sporządzone terminowo, stosownie do przepisów rozporządzeń Ministra Finansów w sprawie: sprawozdawczości budżetowej, sprawozdań jednostek sektora finansów publicznych w zakresie operacji finansowych, a także sprawozdawczości budżetowej w układzie zadaniowym⁵.

⁵ Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 9 stycznia 2018 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej (Dz. U. poz. 109, ze zm.) – dalej „rozporządzenie w sprawie sprawozdawczości budżetowej”, rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 4 marca 2010 r. w sprawie sprawozdań jednostek sektora finansów publicznych w zakresie operacji finansowych (Dz. U. z 2014 r. poz. 1773) – dalej: „rozporządzenie w zakresie operacji finansowych” i rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 grudnia 2011 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej w układzie zadaniowym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1793, ze zm.) – dalej: „rozporządzenie w sprawie sprawozdawczości w układzie zadaniowym”.

W toku kontroli stwierdzono nieprawidłowość polegającą na wykonaniu wydatków w rozdziale 75313 – „Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego” § 3110 „Świadczenia społeczne” w kwocie wyższej niż planowana, co stanowiło naruszenie art. 44 ust. 1 pkt 3 i art. 162 pkt 3 ustawy o finansach publicznych. W związku z powyższym w ocenie NIK działanie to wskazuje na okoliczności popełnienia czynu określonego w art. 11 ust 1 ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych⁶, zgodnie z którym naruszeniem dyscypliny finansów publicznych jest dokonanie wydatku ze środków publicznych bez upoważnienia określonego ustawą budżetową, uchwałą budżetową lub planem finansowym albo z przekroczeniem zakresu tego upoważnienia lub z naruszeniem przepisów dotyczących dokonywania poszczególnych rodzajów wydatków. Kwota przekroczenia wyniosła 822,2 tys. zł i stanowiła 0,005% zrealizowanych w części 72 – KRUS wydatków.

Kalkulacje ocen ogólnych wykonania budżetu państwa w części 72 – KRUS oraz wykonania planów finansowych FER, FA i FPiR przedstawione zostały **w załączniku 7 do niniejszej informacji**.

⁶ Dz. U. z 2018 r. poz. 1458, ze zm.

III. Wyniki kontroli wykonania budżetu państwa w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

1. Dochody budżetowe

Zgodnie z założeniami przyjętymi do kontroli wykonania budżetu państwa w 2018 r., kontrola dochodów budżetowych w części 72 – KRUS została ograniczona do przeprowadzenia analizy porównawczej danych ujętych w rocznym sprawozdaniu budżetowym Rb-27 z wykonania planu dochodów budżetowych z wynikami roku ubiegłego.

Zrealizowane w 2018 r. dochody wyniosły 2628,3 tys. zł i były wyższe od zaplanowanych w ustawie budżetowej o 2626,3 tys. zł oraz niższe od zrealizowanych w 2017 r. o 3138,3 tys. zł.

Wyższa realizacja planu dochodów wynikała głównie z uzyskania nieplanowanych dochodów ze zwrotów składek z Narodowego Funduszu Zdrowia (dalej: „NFZ”) z powodu wyłączeń z ubezpieczenia zdrowotnego rolników z okresem wstecznym⁷ (2563,0 tys. zł). Składki te były finansowane z budżetu państwa. Wyjaśniono, że dochody z tego tytułu nie są planowane z uwagi na trudności w oszacowaniu ich wielkości. Ponadto dochody w kwocie 33,5 tys. zł uzyskano z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z tytułu zadań zleconych oraz 31,8 tys. zł jako nienależnie pobrane zapomogi oraz jednorazowe dodatki pieniężne.

Na koniec 2018 r. w części 72 – KRUS wystąpiły należności pozostałe do zapłaty w kwocie 13,7 tys. zł. W stosunku do należności wykazanych za rok 2017 w kwocie 357,9 tys. zł, zanotowano znaczący spadek wartości należności (o 96,2%), który był wynikiem m.in. wysyłania pouczeń, ścisłej współpracy z ZUS, bieżącej analizy naliczanych świadczeń. Dotyczyły one głównie należności z tytułu nienależnie pobranych zapomóg i jednorazowych dodatków pieniężnych (11,1 tys. zł) oraz nienależnie pobranych świadczeń finansowanych z budżetu państwa zleconych do wypłaty ZUS i KRUS (2,6 tys. zł). Zaległości netto, które w całości dotyczyły oddziałów regionalnych według stanu na 31 grudnia 2018 r. wyniosły 10,3 tys. zł (niższe od stanu na koniec 2017 r. o 1,5 tys. zł) i dotyczyły głównie należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń (10,1 tys. zł).

Szczegółowe dane liczbowe dotyczące dochodów budżetowych w części 72 – KRUS przedstawiono w załączniku 1 do niniejszej informacji.

2. Wydatki budżetu państwa

2.1. Wydatki budżetu państwa

W ustawie budżetowej zaplanowano wydatki w kwocie 17 936 437,0 tys. zł. W 2018 r. dokonano zwiększenia limitu wydatków części 72 – KRUS o kwotę 22,4 tys. zł, z poz. 16 rezerw celowych („zobowiązania wymagalne Skarbu Państwa”), z przeznaczeniem na wypłatę jednorazowych dodatków pieniężnych. Środki przyznane na ten cel wykorzystano w całości.

Plan po zmianach w 2018 r. w części 72 – KRUS wyniósł 17 468 459,4 tys. zł, a zrealizowane wydatki 17 466 473,7 tys. zł (99,9% planu) i w porównaniu do 2017 r. były wyższe o 373 985,0 tys. zł, tj. o 2,2%.

Wydatki poniesiono w szczególności na dotację do FER przeznaczoną na finansowanie świadczeń z tytułu ubezpieczeń społecznych rolników (17 096 994,8 tys. zł), świadczenia finansowane z budżetu państwa, zlecone do wypłaty KRUS (352 420,2 tys. zł) oraz na składki na ubezpieczenia zdrowotne oraz świadczenia dla osób nieobjętych obowiązkiem ubezpieczenia zdrowotnego (12 014,5 tys. zł).

Dwoma decyzjami: z 12 września i 18 grudnia 2018 r., Prezes KRUS, na podstawie art. 177 ust. 1 pkt 3 ustawy o finansach publicznych, z uwagi na nadmiar posiadanych środków, dokonał blokady

⁷ Wyłączenie z ubezpieczenia może nastąpić z okresem wstecznym, a nienależnie opłacone składki na wniosek płatnika lub z urzędu zostaną zwrócone, zgodnie z art. 41 b ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

wydatków w części 72 – KRUS na łączną kwotę 468 000,0 tys. zł, z tego w rozdziale 75305 „Fundusz Emerytalno-Rentowy” w § 2430 „Dotacja z budżetu dla państwowego funduszu celowego” – 466 150,0 tys. zł i w rozdziale 75313 „Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty ZUS i KRUS” w § 3110 „Świadczenia społeczne” – 1850,0 tys. zł. Z zablokowanych wydatków Minister Finansów, decyzją z 27 grudnia 2018 r. w sprawie zmian w budżecie państwa na 2018 r., utworzył rezerwę celową w poz. 95 w celu realizacji zadań, w tym m.in. o których mowa w art. 29b–29d ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2018⁸ oraz na wpłatę do: Funduszu Reprywatyzacji, Funduszu Emerytur Pomostowych, Funduszu Rezerwy Demograficznej i na wpłaty na fundusz zapasowy Narodowego Funduszu Zdrowia.

Według stanu na 31 grudnia 2018 r., zobowiązania wyniosły 1030,0 tys. zł i były niższe niż na koniec 2017 r. (1150,2 tys. zł), a dotyczyły głównie należnych NFZ składek na ubezpieczenie zdrowotne rolników (948,1 tys. zł). Nie było zobowiązań wymagalnych.

W centrali KRUS co miesiąc analizowano wykonanie budżetu państwa na podstawie sprawozdań finansowych dysponenta części (sprawozdania Rb-27 i Rb-28), sprawozdań wewnętrznych określonych w zasadach rachunkowości dotyczących zmniejszeń i zwiększeń FER oraz wykonania wybranych elementów planu finansowego FER i wykonania planu finansowego FPiR, a co kwartał – porównując wydatki części 72 – KRUS z wykonaniem planu finansowego funduszy celowych na podstawie sprawozdań z wykonania planów finansowych funduszy celowych (Rb-33 i Rb-40). Realizację planów w układzie zadaniowym części monitorowano w oparciu o półroczne i roczne sprawozdania z wykonania planów finansowych dysponenta części 72 – KRUS w układzie zadaniowym.

Prawidłowość realizacji dochodów i wydatków budżetu państwa była przedmiotem kontroli kompleksowych, zaś w przypadku dochodów – również inspekcji przeprowadzonych przez upoważnionych pracowników centrali KRUS w podległych jednostkach organizacyjnych. W 2018 r. w ramach kontroli kompleksowych skontrolowano 16 jednostek organizacyjnych KRUS: trzy oddziały regionalne – dalej: „OR” (w Kielcach, Warszawie wraz z placówką terenową – dalej: „PT”, w Nowym Dworze Mazowieckim i Gdańsku wraz z PT w Tczewie); osiem PT (w Sztumie, Koninie wraz z PT w Kole, Rawiczu, Biłgoraju wraz z PT w Hrubieszowie, Jaśle, Nowym Sączu, Pile i Tarnowie) oraz centrum rehabilitacji rolników (dalej: „CRR”) w Świnoujściu. Przedmiotem kontroli kompleksowych w OR i PT była realizacja dochodów budżetu państwa. Przeprowadzono inspekcje w trzech OR: w Zielonej Górze, Koszalinie i Bydgoszczy oraz pięciu PT: w Nowej Soli, Szczecinie, Brzezinach, Łasku i Inowrocławiu. Stwierdzone nieprawidłowości nie były przedmiotem zaleceń pokontrolnych, gdyż kierownicy kontrolowanych jednostek organizacyjnych KRUS wydawali polecenia wyeliminowania nieprawidłowości w trakcie przeprowadzanych kontroli. Zdaniem NIK wydawanie zaleceń pokontrolnych ułatwiłoby kontrolę realizacji wydanych poleceń w tym zakresie.

Kontrola rzeczywistego zapotrzebowania na środki z budżetu państwa, w porównaniu do harmonogramu wydatków części 72 – RUS, dokonywana była poprzez porównanie stanu środków pieniężnych na rachunku FER oraz zapotrzebowania OR na środki pieniężne. W wyniku powyższych analiz dokonano dwóch blokad wydatków w części 72 – KRUS, pozostawiając środki do dyspozycji Ministra Finansów.

Stwierdzona w toku kontroli nieprawidłowość polegała na wykonaniu wydatków w rozdziale 75313 „Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego” § 3110 „Świadczenia społeczne” w kwocie wyższej niż planowana. Kwota przekroczenia planu po zmianach wyniosła 822,2 tys. zł. Działanie to było niezgodne z art. 44 ust. 1 pkt 3 ustawy o finansach publicznych, zgodnie z którym wydatki publiczne mogą być ponoszone na cele i w wysokościach ustalonych w planie finansowym jednostki sektora finansów

⁸ Dz. U. z 2017 r. poz. 2371, ze zm.

publicznych oraz z art. 162 pkt 3 tej ustawy, w myśl którego dokonywanie wydatków następuje w granicach kwot określonych w planie finansowym, z uwzględnieniem prawidłowo dokonanych przeniesień i zgodnie z planowanym przeniesieniem, w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasady uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów. Przekroczenie planu wydatków (w kwocie 822,2 tys. zł) nastąpiło 27 grudnia 2018 r. i stanowiło 0,005% wydatków w części KRUS.

Z wyjaśnień Prezes KRUS wynika, że analizy wskazywały na zmniejszającą się liczbę świadczeniobiorców w ciągu roku i na podstawie tej malejącej tendencji dokonano blokad; ponadto nie nastąpiło przekroczenie łącznej kwoty wydatków, ani uszczuplenie środków publicznych.

Główny księgowy KRUS wyjaśniła, że wyższe niż planowane wykonanie wydatków wynikało z wyższych wypłat świadczeń oraz dodatków dla inwalidów wojennych, wojskowych oraz represjonowanych. Z analizy wykonania planu FER oraz planu świadczeń finansowanych z budżetu państwa wynikało, że realizacja ww. wydatków będzie niższa niż zaplanowano, co wynikało m.in. ze spadku w kolejnych miesiącach ilości świadczeń zleconych do wypłaty. Jednocześnie wyjaśniła, że wykonanie wydatków w dziale 753 „Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne”, w stosunku do planu po zmianach, jest niższe o kwotę 1716,0 tys. zł oraz nie spowodowało przekroczenia planowanych wydatków ogółem po zmianach w części 72 KRUS (w 2018 r. dokonano zwrotu niewykorzystanej dotacji na rachunek budżetu państwa w kwocie ogólnej 1985,6 tys. zł). Ponadto wyjaśniła, że po przeprowadzonych analizach wykonania planu w części 72 Prezes KRUS podjęła decyzję o blokowaniu środków z uwagi na ich nadmiar (w rozdziale 75305 i 75313 w łącznej kwocie 468 000,0 tys. zł) i środki te pozostawiono do dyspozycji Ministra Finansów, który ze środków tych, decyzją z dnia 27.12.2018 r. w sprawie zmian w budżecie państwa na 2018 r., utworzył rezerwę celową w poz. 95 w celu realizacji zadań, w tym m.in. tych, o których mowa w art. 29b–29d ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2018 oraz na wpłatę do Funduszu Reprywatyzacji, na wpłatę do Funduszu Emerytur Pomostowych, na wpłatę do Funduszu Rezerwy Demograficznej i na wpłatę na fundusz zapasowy Narodowego Funduszu Zdrowia. Wyjaśniła również, że blokady w rozdziale 75313 dokonano w oparciu o przeprowadzone analizy i trudno było oszacować realne wykonanie wypłat świadczeń zleconych do realizacji KRUS, a sprawozdanie z wypłat świadczeń zleconych zostało wygenerowane w styczniu 2019 r. i nie było możliwe cofnięcie decyzji.

Zdaniem NIK ww. wyższe niż planowane wykonanie wydatków spełnia przesłanki wskazane w art. 11 ust 1 ustawy o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych, który stanowi, że naruszeniem dyscypliny finansów publicznych jest dokonanie wydatku ze środków publicznych bez upoważnienia określonego ustawą budżetową, uchwałą budżetową lub planem finansowym albo z przekroczeniem zakresu tego upoważnienia lub z naruszeniem przepisów dotyczących dokonywania poszczególnych rodzajów wydatków.

Szczegółowe dane liczbowe dotyczące wydatków budżetowych w części 72 – KRUS przedstawiono w załączniku 2 do niniejszej informacji.

2.2. Efekty rzeczowe prowadzonej działalności

Na realizację zadań w obszarze ubezpieczeń społecznych, realizowanych w części 72 – KRUS oraz Funduszy: Emerytalno-Rentowego, Administracyjnego oraz Prewencji i Rehabilitacji, przeznaczono środki pochodzące z budżetu państwa w kwotach przedstawionych w punkcie 2.1 – Wydatki budżetu państwa oraz środki przekazane KRUS z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, które zostały przeznaczone na koszty obsługi tzw. świadczeń zbiegowych⁹ w kwotach przedstawionych w punktach dotyczących Funduszu Emerytalno-Rentowego i Funduszu Administracyjnego.

⁹ Emerytury i renty z innego ubezpieczenia społecznego, wypłacane łącznie ze świadczeniami przysługującymi na podstawie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

W wyniku nakładów poniesionych z budżetu państwa oraz ze składek rolników zapewniono m.in:

- finansowanie świadczeń dla emerytów otrzymujących świadczenia z KRUS, których liczba według stanu na koniec 2018 r. wyniosła 900 tys. i była niższa niż na koniec 2017 r. o 21 tys.;
- finansowanie świadczeń dla rencistów otrzymujących świadczenia z KRUS, których liczba według stanu na koniec 2018 r. wyniosła 240 tys. i była niższa niż na koniec 2017 r. o 10 tys.

Średnia wysokość świadczenia emerytalnego wynosiła w grudniu 2018 r. 1.110 zł, i w porównaniu do świadczenia z grudnia 2017 r. wzrosła o 23 zł, natomiast średnia wysokość renty wynosiła w grudniu 2018 r. 1051 zł i była wyższa o 36 zł od średniej wysokości renty w grudniu 2017 r.

Wpływy ze składek w 2018 r. pokrywały 8,7 % wydatków na wypłatę świadczeń.

KRUS wypłacała w 2018 r. również inne świadczenia finansowane z budżetu państwa, zlecone do wypłaty KRUS, takie jak:

- świadczenia rentowe dla inwalidów wojennych, wojskowych i osób represjonowanych, których przeciętna miesięczna liczba w 2018 r. wyniosła 5079, łączna kwota wypłat – 136 480,8 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 2239,23 zł;
- zasiłki pogrzebowe po inwalidach wojennych, wojskowych, osobach represjonowanych i członkach ich rodzin, których liczba w 2018 r. wyniosła 576, kwota wypłat – 2302,7 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 3997,81 zł;
- dodatki kombatanckie, których przeciętna miesięczna liczba w 2018 r. wyniosła 16 373, kwota wypłat – 42 075,3 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 214,16 zł;
- ryczałty energetyczne, których przeciętna miesięczna liczba w 2018 r. wyniosła 53 955, kwota wypłat – 108 770 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 168,00 zł;
- świadczenia pieniężne dla żołnierzy zastępczej służby wojskowej, których przeciętna miesięczna liczba w 2018 r. wyniosła 4588, kwota wypłat – 10 030,0 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 182,17 zł;
- świadczenia pieniężne dla osób deportowanych do pracy przymusowej, których przeciętna miesięczna liczba w 2018 r. wyniosła 11 795, kwota wypłat – 27 522,1 tys. zł, natomiast przeciętne świadczenie – 194,46 zł;
- dodatki kompensacyjne, których przeciętna miesięczna liczba w 2018 r. wyniosła 42 758, kwota wypłat – 16 495,5 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 32,15 zł;
- świadczenia pieniężne dla cywilnych niewidomych ofiar działań wojennych, których przeciętna miesięczna liczba w 2018 r. wyniosła 13, kwota wypłat – 121,5 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 783,56 zł;
- renty socjalne¹⁰, których przeciętna miesięczna liczba w 2018 r. wyniosła 11 643, kwota wypłat – 134 730,7 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 964,36 zł.

W 2018 r. w części 72 – KRUS w ramach trzech funkcji realizowano trzy zadania, cztery podzadania i sześć działań, przedstawionych w tabeli:

Funkcja	Zadanie	Podzadanie	Działanie	Zrealizowane wydatki (tys. zł)
11. Bezpieczeństwo zewnętrzne i nienaruszalność granic	11.4. Gotowość struktur administracyjno-gospodarczych kraju do obrony państwa	11.4.2.W. Pozamilitarne przygotowania obronne	11.4.2.4.W. Szkolenie obronne administracji publicznej i przedsiębiorców	15,0
13. Zabezpieczenie społeczne i wspieranie rodziny	13.2. Świadczenia społeczne	13.2.3. Świadczenia społeczne rolników	13.2.3.4. Prewencja i rehabilitacja	5.000,0
			13.2.3.5. Zapewnienie wypłacalności świadczeń z FER	15.337.087,0
		13.2.4. Świadczenia zlecone KRUS do realizacji na mocy odrębnych ustaw	13.2.4.1. Świadczenia finansowane z budżetu państwa	343.828,5
			13.2.4.2. Koordynacja działań zapewniających ustalenie prawa do świadczeń, ich wysokości i wypłaty	8.621,0

¹⁰ Przyznane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, zlecone do wypłaty KRUS.

20. Zdrowie	20.1.W. System opieki zdrowotnej i dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej	20.1.3.W. Opłacanie i refundacja składek na ubezpieczenie zdrowotne z budżetu państwa za osoby uprawnione	20.1.3.1.W Opłacanie i refundacja składek na ubezpieczenie zdrowotne z budżetu państwa za osoby uprawnione	1.771.922,2
-------------	--	---	--	-------------

Wydatki poniesione w związku z realizacją zadań nie uległy istotnym zmianom w stosunku do 2017 r.

Zgodnie ze szczegółowymi zasadami opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej na rok 2018, zawartymi w załączniku nr 48 do rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 13 czerwca 2017 r. w sprawie szczegółowego sposobu, trybu i terminów opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej¹¹, w 2018 r. dla KRUS oraz z uwagi na specyfikę zadań publicznych realizowanych przez KRUS nie zdefiniowano celów i mierników realizacji zadań w części 72 – KRUS, ani funduszy celowych: FER, FPIR i FA.

W 2018 r. najistotniejszym podzadaniem finansowanym środkami z budżetu państwa, realizowanym przez KRUS, było podzadanie 13.2.3. Świadczenia społeczne rolników, na które wydatkowano 15 342 087,0 tys. zł. Wykonane wydatki stanowiły 100% wydatków zaplanowanych.

Zadania i podzadania ujęte w planach finansowych w układzie zadaniowym FA, FER i FPIR były zbieżne z zadaniami wynikającymi z ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

FA był przeznaczony na finansowanie kosztów obsługi wszystkich zadań realizowanych przez KRUS. Koszty FA (644 023,4 tys. zł) wyniosły łącznie 97,8% kosztów zaplanowanych (658 724,0 tys. zł). Ze środków FA realizowano trzy zadania:

- 11.4.W Gotowość struktur administracyjno-gospodarczych kraju do obrony państwa (w podzadaniu 11.4.2.W – Pozamilitarne przygotowanie obronne – koszty wyniosły 266,5 tys. zł – 72,7% kosztów zaplanowanych);
- 13.2 Świadczenia społeczne (w podzadaniu 13.2.3. – Świadczenia społeczne rolników koszty wyniosły 577 210,7 tys. zł – 97,9% kosztów zaplanowanych, a w podzadaniu 13.2.4. – Świadczenia zlecone KRUS do realizacji na mocy odrębnych ustaw – 6672,8 tys. zł – 97,6% kosztów zaplanowanych);
- 20.1.W System opieki zdrowotnej i dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej (w podzadaniu 20.1.3.W – Opłacanie i refundacja składek na ubezpieczenie zdrowotne z budżetu państwa za osoby uprawnione koszty wyniosły 59 873,4 tys. zł – 96,6% kosztów zaplanowanych).

Ze środków FER realizowano dwa zadania:

- 13.2 Świadczenia społeczne (w podzadaniu 13.2.3. – Świadczenia społeczne rolników koszty wyniosły 18 404 881,3 tys. zł – 97,1% kosztów zaplanowanych);
- 20.1.W System opieki zdrowotnej i dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej (w podzadaniu 20.1.3.W – Opłacanie i refundacja składek na ubezpieczenie zdrowotne z budżetu państwa za osoby uprawnione koszty wyniosły 1 759 907,8 tys. zł – 99,9% kosztów zaplanowanych).

Koszty FER wyniosły:

- emerytury rolnicze – 12 161 669,0 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 913 488 osób), w 2017 r. – 11 914 173,6 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 917 392 osoby);
- renty rolnicze – 3 083 701,4 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 242 927 osób), w 2017 r. – 3 149 300,6 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 256 749 osób);
- zasiłki pogrzebowe – 207 128,9 tys. zł (liczba świadczeniobiorców – 51 791 osób), w 2017 r. – 209 195,7 tys. zł (liczba świadczeniobiorców – 52 312 osób);
- zasiłki macierzyńskie – 204 181,4 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 208 711 osób), w 2017 r. – 208 182,8 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 212 328 osób).

¹¹ Dz. U. poz. 1154.

Ze środków FPiR realizowano zadanie 13.2 Świadczenia społeczne (w podzadaniu 13.2.3. – Świadczenia społeczne rolników koszty wyniosły 41 724,1 tys. zł – 97,4% kosztów zaplanowanych. Środki FPiR przeznaczono na:

- rehabilitację leczniczą rolników – 29 823,0 tys. zł (liczba beneficjentów – 14 587 osób), w 2017 r. – 28 885,4 tys. zł (liczba beneficjentów – 14 231 osób);
- rehabilitację leczniczą dzieci rolników – 3185,5 tys. zł (liczba beneficjentów – 1179 osób), 2017 r. – 3101,5 tys. zł (liczba beneficjentów – 1181 osób);
- dotacje na inwestycje dla centrów rehabilitacji rolników – 5198,9 tys. zł, w 2017 r. – 2083,8 tys. zł.

Realizację planów w układzie zadaniowym FER, FA i FPiR monitorowano w oparciu o półroczne i roczne sprawozdania z wykonania planów finansowych państwowych funduszy celowych w układzie zadaniowym. W KRUS opracowano plan rzeczowo-finansowy obejmujący realizację ustawowych celów i zadań FA, FER i FPiR. W 2018 r. pracownicy centrali KRUS przeprowadzili kontrole kompleksowe w jednostkach organizacyjnych KRUS, w ramach których zbadano sprawozdawczość w układzie zadaniowym w powiązaniu z prowadzoną ewidencją księgową i gospodarką finansową, w tym m.in. prawidłowość prowadzenia ksiąg rachunkowych, dekretację dowodów księgowych, zgodność sald ewidencji analitycznej i syntetycznej, prawidłowość sporządzania sprawozdań finansowych oraz klasyfikację kosztów w układzie zadaniowym.

3. Sprawozdawczość

Sprawozdania:

- budżetowe dysponenta części 72 – Rb-23 (o stanie środków na rachunkach bankowych państwowych jednostek budżetowych), Rb-27 (z wykonania planu dochodów budżetowych), Rb-28 (z wykonania planu wydatków budżetu państwa) i Rb-BZ1 (z wykonania wydatków budżetu państwa oraz budżetu środków europejskich w układzie zadaniowym) za 2018 r.;
- w zakresie operacji finansowych KRUS i funduszy zarządzanych przez Prezesa KRUS – Rb-Z (o stanie zobowiązań według tytułów dłużnych oraz poręczeń i gwarancji), Rb-N (o stanie należności oraz wybranych aktywów finansowych) za IV kwartał 2018 r.;
- z wykonania planów finansowych poszczególnych funduszy celowych: FA, FER oraz FPiR – Rb-33 (z wykonania planu finansowego państwowego funduszu celowego), Rb-40 (z wykonania, określonego w ustawie budżetowej na dany rok budżetowy, planu finansowego państwowego funduszu celowego) za IV kwartał 2018 r., Rb-FER (z wykonania wybranych elementów planu finansowego Funduszu Emerytalno-Rentowego) za grudzień 2018 r. i Rb-BZ2 (z wykonania planu finansowego państwowego funduszu celowego w układzie zadaniowym) za 2018 r.,

sporządzono prawidłowo pod względem formalno-rachunkowym, merytorycznym i w terminach określonych w rozporządzeniach w sprawie sprawozdawczości budżetowej, w zakresie operacji finansowych oraz w sprawie sprawozdawczości budżetowej w układzie zadaniowym oraz przekazano adresatom wskazanym w tych rozporządzeniach.

Dane wykazane w ww. sprawozdaniach Rb-23, Rb-27, Rb-28 były zgodne z danymi wynikającym z ewidencji księgowej centrali KRUS.

Prezes KRUS ww. sprawozdania Rb-33, Rb-40, Rb-BZ2 FA, FER i FPiR oraz Rb-FER, Rb-BZ1, Rb-N i Rb-Z sporządził na podstawie sprawozdań wewnętrznych centrali KRUS i 16 OR (które sporządzono na podstawie 17 odrębnych ewidencji księgowych). Dane wykazane w ww. sprawozdaniach były zgodne z danymi wynikającymi ze sprawozdań wewnętrznych sporządzanych przez 16 OR i centralę KRUS, a dane wykazane w wewnętrznych sprawozdaniach centrali KRUS były zgodne z danymi wynikającymi z tej ewidencji.

Sprawozdania dysponenta części prezentują prawidłowy stan dochodów i wydatków oraz należności i zobowiązań, a sprawozdania Funduszy (FA, FER i FPIR) prezentują prawidłowy obraz przychodów i kosztów oraz należności i zobowiązań.

Przyjęty system kontroli zarządczej zapewniał w sposób racjonalny prawidłowość i rzetelność sporządzania sprawozdań. Wyżej wymienione sprawozdania zostały sporządzone terminowo i prawidłowo pod względem merytorycznym i formalno-rachunkowym.

4. Księgi rachunkowe

W KRUS prowadzono odrębne księgi rachunkowe, tj. dla centrali (stanowiące jednolity zbiór danych dysponenta części 72 – KRUS oraz funduszy: FA, FER i FPIR) oraz 16 OR (księgi dotyczyły funduszy). Księgi prowadzono z wykorzystaniem komputerowego programu o nazwie Centralny System Finansowo-Księgowy. Program komputerowy w obowiązującej wersji został zatwierdzony do stosowania przez Prezesa KRUS.

Dokumentacja opisująca przyjęte w KRUS, w tym w FA, FER i FPIR, zasady rachunkowości (polityka rachunkowości) stanowiła jednolity dokument dotyczący wszystkich ksiąg rachunkowych prowadzonych w KRUS. Polityka rachunkowości spełniała warunki określone w art. 10 ust. 1 ustawy o rachunkowości¹² oraz rozporządzeniu Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 13 września 2017 r. w sprawie rachunkowości oraz planów kont dla budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego, jednostek budżetowych, samorządowych zakładów budżetowych, państwowych funduszy celowych oraz państwowych jednostek budżetowych mających siedzibę poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej¹³.

Badanie wiarygodności ksiąg rachunkowych przeprowadzono na próbie 98 zapisów księgowych o łącznej wartości 74 417,5 tys. zł, z tego 84 zapisy (na kwotę 70 484,0 tys. zł) zostały wylosowane metodą monetarną¹⁴, która została uzupełniona 14 zapisami dobranymi celowo, o łącznej wartości 3933,5 tys. zł, wyselekcjonowanymi na podstawie przeprowadzonego przeglądu analitycznego ksiąg rachunkowych. Stwierdzono, że dowody księgowe sporządzono prawidłowo pod względem formalno-rachunkowym i merytorycznym, a operacje gospodarcze udokumentowane tymi dowodami właściwie ujęto w księgach rachunkowych. Płatności za zakupione towary/usługi dokonywano terminowo, w 2018 r. nie wystąpiły przypadki naliczania odsetek.

W trakcie kontroli nie zidentyfikowano nieprawidłowości, które wskazywałyby, że księgi rachunkowe, stanowiące podstawę sporządzenia sprawozdań dysponenta części 72 – KRUS oraz Funduszy: FER, FA i FPIR, obejmujące zapisy dotyczące dochodów i wydatków, przychodów i kosztów oraz związanych z nimi należności i zobowiązań, prowadzone były nieprawidłowo.

¹² Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2019 r. poz. 351).

¹³ Dz. U. poz. 1911, ze zm.

¹⁴ Prawdopodobieństwo wylosowania dowodu księgowego jest proporcjonalne do wartości operacji udokumentowanej tym dowodem.

IV. Wyniki kontroli wykonania planów finansowych państwowych funduszy celowych

1. Fundusz Emerytalno-Rentowy

Zgodnie z art. 78 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, z FER finansowane są:

- świadczenia z ubezpieczenia emerytalno-rentowego;
- emerytury i renty z innego ubezpieczenia społecznego, wypłacane łącznie ze świadczeniami z ubezpieczenia emerytalno-rentowego, wraz z dodatkami;
- refundacja określonych kosztów Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jeżeli przepisy emerytalne przewidują taką refundację;
- ubezpieczenia zdrowotne rolników i pracujących z nimi domowników podlegających ubezpieczeniu społecznemu, osób pobierających świadczenia emerytalno-rentowe w części składkowej i rolników, którzy nie podlegają ubezpieczeniu społecznemu, a podlegają ubezpieczeniu zdrowotnemu.

Najwyższa Izba Kontroli oceniła pozytywnie wykonanie planu finansowego FER. Prezes KRUS zaplanował koszty FER w kwotach zapewniających realizację ustawowych zadań oraz zrealizował plan finansowy Funduszu w granicach kwot określonych ustawą budżetową.

Przychody Funduszu

W planie finansowym FER ujęto przychody w kwocie 20 715 256,0 tys. zł (łącznie z refundacją kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych i innych transferów), tj. o 549 313,0 tys. zł (2,7%) więcej niż w 2017 r. Zrealizowane przychody wyniosły 20 172 682,0 tys. zł i były niższe o 2,62% od kwoty planowanej. Przychody FER pochodziły głównie z:

- dotacji z budżetu państwa w kwocie 17 096 994,8 tys. zł, stanowiącej 84,7% przychodów FER ogółem i 91,9% przychodów FER bez refundacji kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych (świadczenia wypłacane w razie zbiegu prawa do emerytury z prawem do renty lub w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty przysługującej na podstawie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników z prawem do emerytury lub renty z innego ubezpieczenia społecznego) i innych transferów;
- składek na ubezpieczenie emerytalno-rentowe wpłacanych przez ubezpieczonych rolników w kwocie 1 370 597,4 tys. zł;
- refundacji kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych i innych transferów w kwocie 1 564 180,0 tys. zł,
- odpisu z Funduszu Składkowego w kwocie 81 672,6 tys. zł.

Osiągnięte przychody były o 1,5% wyższe niż w 2017 r., głównie w wyniku wyższego o 412 153,8 tys. zł finansowania dotacją z budżetu państwa.

Według stanu na koniec 2018 r., według danych wynikających ze sprawozdania Rb-40 z wykonania planu finansowego FER, należności FER (307 536,0 tys. zł) pomniejszone o odpisy aktualizujące wyniosły 174 563,1 tys. zł. Były to głównie należności z tytułu niezapłaconych składek na ubezpieczenie społeczne rolników w kwocie 145 601,9 tys. zł, nienależnie pobranych emerytur, rent i świadczeń krótkoterminowych 10 380,0 tys. zł i składek na ubezpieczenie zdrowotne w kwocie 7745,0 tys. zł. W porównaniu do stanu na koniec 2017 r. należności ogółem były niższe o 7277,7 tys. zł. Należności wymagalne według stanu na 31 grudnia 2018 r. wyniosły 206 365 tys. zł i były niższe o 10 963 tys. zł, tj. o 5,0% od należności wymagalnych na koniec 2017 r.

Według stanu na koniec 2018 r. liczba dłużników z tytułu nienależnie pobranych emerytur, rent i świadczeń krótkoterminowych wynosiła 2187 i była niższa o 112 niż na dzień 1 stycznia 2018 r., przy czym łączna kwota należności z tego tytułu w ciągu 2018 r. wzrosła o 176,1 tys. zł – do kwoty 10 380,0 tys. zł. W 2018 r. skierowano do urzędów skarbowych 26 662 tytułów wykonawczych, dotyczących należności z tytułu składek, na łączną kwotę 36 988,8 tys. zł. Organy egzekucyjne

wygezekwowały w 2018 r. należności w kwocie 21 522,4 tys. zł oraz zwróciły do KRUS z powodu nieściągalności 2219 tytułów wykonawczych na kwotę 2082,3 tys. zł.

W OR KRUS w 2018 r. umorzono należności z tytułu składek na kwotę 3926,6 tys. zł, odroczone należności na kwotę 40,8 tys. zł i rozłożono na raty należności na kwotę 82 534,2 tys. zł.

Gospodarowanie środkami funduszu

Plan finansowy FER, ujęty w ustawie budżetowej, obejmował koszty w kwocie 20 726 460,0 tys. zł, tj. o 610 464,0 tys. zł (o 3,0%) wyższej niż w 2017 r. W 2018 r. koszty wyniosły 20 164 789,1 tys. zł i były niższe o 2,7% od kwoty planowanej. W porównaniu do 2017 r. koszty były wyższe o 0,8%.

W zrealizowanych kosztach najwyższą kwotę stanowiły transfery na rzecz ludności – 17 869 752,3 tys. zł (88,6% kosztów ogółem), na które składały się głównie:

- emerytury i renty rolnicze – 15 245 370,4 tys. zł,
- zasiłki pogrzebowe – 207 128,9 tys. zł,
- zasiłki macierzyńskie – 204 181,4 tys. zł,
- świadczenia zbiegowe i inne transfery – 1 564 180 tys. zł.

Koszty składek na ubezpieczenie zdrowotne finansowanych z budżetu państwa wyniosły 1 759 907,8 tys. zł (8,7% kosztów ogółem) i stanowiły 99,9% planu po zmianach (1 762 446,0 tys. zł).

W 2018 r. przeciętna miesięczna liczba emerytur wyniosła 913 tys. (w 2017 r. – 917 tys.), natomiast rent – 243 tys. (w 2017 r. – 257 tys.). Przeciętna emerytura finansowana z FER w 2018 r. wynosiła 1109,40 zł (wraz z dodatkami) i była wyższa od przeciętnej emerytury w 2017 r. (1082,30 zł). Przeciętna renta finansowana z FER w 2018 r. wynosiła 1057,80 zł i była wyższa od przeciętnej renty w 2017 r. (1022,20 zł).

Stan FER na koniec 2018 r. wyniósł 77 212,3 tys. zł i był o 7892,8 tys. zł (11,4 %) wyższy od stanu na początek roku. Stan FER na koniec roku obejmował środki pieniężne w kwocie 281 101,1 tys. zł, należności w kwocie 174 563,1 tys. zł i zobowiązania w kwocie 378 542,3 tys. zł. Najwyższa kwota dotyczyła zobowiązań wobec NFZ – 269 420,0 tys. zł). Pozostałe zobowiązania dotyczyły m.in. płatności wobec budżetu z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych i ubezpieczenia rolników. Zobowiązania wymagalne na koniec 2018 r. nie wystąpiły.

Stan środków FER na rachunku bankowym centrali KRUS na koniec 2018 r. wynosił 281 101,1 tys. zł. Średni stan środków FER w poszczególnych miesiącach 2018 r. wynosił od 6159,9 tys. zł we wrześniu 2018 r. do 262 697,1 tys. zł w styczniu 2018 r. Prezes KRUS nie dokonywał w 2018 r. lokowania wolnych środków FER, które pochodziły głównie z dotacji budżetu państwa.

Szczegółowe dane liczbowe dotyczące wykonania planu finansowego Funduszu Emerytalno-Rentowego przedstawiono **w załączniku 4 do niniejszej informacji**.

2. Fundusz Administracyjny

Zgodnie z art. 79 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników FA jest przeznaczony na finansowanie kosztów obsługi ubezpieczenia, z wyjątkiem kosztów pokrywanych ze środków Funduszu Składkowego lub FPiR. Ponadto ze środków FA finansowane są koszty obsługi zadań w zakresie ubezpieczenia zdrowotnego. FA jest głównym źródłem finansowania kosztów funkcjonowania KRUS jako instytucji.

Najwyższa Izba Kontroli oceniła pozytywnie wykonanie planu finansowego FA. Prezes KRUS zaplanował koszty FA w kwotach zapewniających realizację ustawowych zadań oraz zrealizował plan finansowy Funduszu w granicach kwot określonych ustawą budżetową.

Wykonanie planu przychodów funduszu

W planie finansowym FA, zawartym w ustawie budżetowej na rok 2018, ujęto przychody w kwocie 644 529,0 tys. zł. Zrealizowane przychody wyniosły 648 872,1 tys. zł i były wyższe o 0,7% od kwoty planowanej. Przychody funduszu pochodziły głównie z:

- odpisu z FER – w kwocie 533 345,0 tys. zł (82,2% przychodów);
- odpisu z Funduszu Składkowego – w kwocie 55 189,0 tys. zł;
- refundacji kosztów obsługi wypłaty tzw. świadczeń zbiegowych – w kwocie 39 104,5 tys. zł;
- refundacji kosztów obsługi świadczeń zleconych do wypłaty KRUS z budżetu państwa – w kwocie 8621,0 tys. zł.

W porównaniu do 2017 r. osiągnięte przychody były wyższe o 7,0%, głównie w wyniku wyższego o 37 545,0 tys. zł odpisu z FER.

Na koniec 2018 r., według danych zawartych w sprawozdaniu Rb-40 z wykonania planu finansowego FA, należności netto FA (pomniejszone o odpisy aktualizujące) wyniosły 6231,8 tys. zł. Dotyczyły one głównie należności od ZUS na kwotę 5537,0 tys. zł z tytułu przelewów redystrybucyjnych (refundacji kosztów obsługi świadczeń zbiegowych i rent socjalnych). W porównaniu do stanu na koniec 2017 r. należności ogółem były niższe o 770,0 tys. zł.

Należności wymagalne według stanu na 31 grudnia 2018 r. wyniosły 17 237,0 tys. zł (w tym należności wymagalne OR – 614,0 tys. zł) i były niższe o 762,6 tys. zł od należności wymagalnych na koniec 2017 r. W 2018 r. nie wystąpiły przypadki przedawnienia się należności FA. W 2018 r. umorzono należności FA na kwotę 1,7 tys. zł¹⁵ i rozłożono na raty należności na kwotę 6,9 tys. zł¹⁶.

Gospodarowanie środkami funduszu

Plan finansowy FA po zmianach obejmował koszty w kwocie 658 724,0 tys. zł, tj. o 8620,4 tys. zł wyższej niż wykonanie w 2017 r. Koszty wyniosły 644 023,4 tys. zł i były niższe o 2,2% od kwoty planowanej. W porównaniu do 2017 r. koszty były niższe o 0,9% (o 6080,2 tys. zł).

Poniesione w 2018 r. koszty FA dotyczyły przede wszystkim wynagrodzeń pracowników KRUS, które wraz z pochodnymi wyniosły 389 500,3 tys. zł. Na zakupy usług pozostałych przeznaczono kwotę 154 562,4 tys. zł. W 2018 r. przeciętne zatrudnienie, w przeliczeniu na pełne etaty, wyniosło ogółem 6156 etatu, co stanowiło 97,7% planu (6300 etatów) i było niższe w porównaniu do 2017 r. (6180 etatów) o 23,7 etatu (o 0,4%). W centrali KRUS zatrudnienie obniżyło się z 264,2 w 2017 r. do 261,7 w 2018 r. a w Oddziałach Regionalnych z 5915,8 do 5894,6 etatu.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wyniosło 4267,06 zł i było o 1,0% niższe niż w 2017 r. (4309,96 zł). W centrali KRUS przeciętne wynagrodzenie wzrosło o 0,4% z 7381,77 zł w 2017 r. do 7412,65 zł w 2018 r., natomiast w Oddziałach Regionalnych spadło z 4172,80 zł do 4127,71 zł. W 2018 r. nie zwiększono planu kosztów wynagrodzeń. W 2018 r. łączna wartość nagród w KRUS wyniosła 47 667,7 tys. zł, w tym w centrali: 4906,5 tys. zł, a w OR: 42.761,2 tys. zł. W stosunku do 2017 r. były one niższe o 3032,3 tys. zł, tj. o 6,0%, przy czym w OR niższe o 3072,4 tys. zł, tj. o 6,7%, natomiast w centrali KRUS łączna kwota nagród wzrosła o 40,1 tys. zł, tj. o 0,8%. W 2018 r. nie wypłacano nagród Prezesowi i Zastępcom Prezesa. Średnia kwota nagrody w KRUS wyniosła 7743,00 zł i była niższa w stosunku do roku poprzedniego o 461,00 zł, tj. o 5,6%), w tym w centrali – 18 750,00 zł i wzrosła o 327,30 zł, tj. o 1,8%, natomiast w OR – 7254,30 zł i obniżyła się o 493,30 zł, tj. o 6,4%. W przypadku dyrektorów departamentów i dyrektorów OR – kwota nagród w KRUS wyniosła ogółem 26 440,00 zł i obniżyła się w stosunku do roku poprzedniego o 257,27 zł, tj. o 1,0%, przy czym

¹⁵ Z tytułu: kosztów upomnień od nienależnie pobranych świadczeń i od składek ubezpieczenia społecznego rolników, kosztów zastępstwa procesowego i należności od kontrahenta.

¹⁶ Z tytułu: kosztów zastępstwa procesowego zgodnie z decyzją Prezesa KRUS z dnia 19 grudnia 2017 r. i należności od kontrahenta, zgodnie z wyrokiem sądu z dnia 25 czerwca 2018 r.

w centrali wyniosła 30 112,50 zł, co oznaczało wzrost o 483,90 zł, tj. o 1,6%, natomiast w OR – 23 685,60 zł i była niższa o 681,80 zł, tj. o 2,8%.

Nagrody były wypłacane z tzw. „Funduszu Motywacyjnego”, „3% Funduszu Nagród” oraz niewykorzystanego funduszu wynagrodzeń, które powiększyły kwotę zaplanowaną na nagrody dla pracowników KRUS. Koszty poniesione z Funduszu Motywacyjnego KRUS wyniosły ogółem 6770,1 tys. zł, i stanowiły 99,2% planu (6823,0 tys. zł) oraz 98,0% wykonania w 2017 r. (6910,3 tys. zł), z tego:

- w centrali w 2018 r. wykonanie wyniosło 449,5 tys. zł i było wyższe niż w 2017 r. o 3,8 tys. zł, tj. o 0,8%;
- w oddziałach regionalnych wykonanie w 2018 r. wyniosło 6320,6 tys. zł i w relacji do 2017 r. obniżyło się o 144,0 tys. zł, tj. o 2,2%.

Koszty wynikające z 3% Funduszu Nagród: KRUS ogółem wyniosły 8604,2 tys. zł, w tym w centrali – 640,2 tys. zł, a w OR – 7964,1 tys. zł. W stosunku do 2017 r. odnotowano spadek tych kosztów o 1,5%, w tym w centrali o 0,5%, a w OR o 1,6%.

W 2018 r. KRUS zawarła umowy zlecenia na realizację jej zadań w wymiarze odpowiadającym 1235 etatom przeliczeniowym, w tym z pracownikami KRUS w wymiarze 114,6 etatów przeliczeniowych. W stosunku do 2017 r. nastąpił spadek liczby zawartych umów zlecenia o 113,8 etatów przeliczeniowych, tj. o 8,4% (ze 1348,8 w 2017 r.), natomiast wzrosła o 6,1 etatów przeliczeniowych liczba umów zlecenia zawartych z pracownikami zatrudnionymi w KRUS, tj. o 5,6% (ze 108,5 etatów w 2017 r.). Koszty poniesione z tego tytułu wyniosły 16 327,5 tys. zł, i były niższe o 7,2% w stosunku do kosztów roku 2017 (17 590,6 tys. zł). W centrali KRUS w 2018 r. zawarto sześć umów cywilno-prawnych, z tego pięć z pracownikami zatrudnionymi na stanowiskach radców prawnych. W OR zawarto umowy zlecenia na 1229 etatów przeliczeniowych, w tym na 109,6 etatów przeliczeniowych podpisano umowy z osobami zatrudnionymi w KRUS. Stwierdzono, że w 95,3% przypadków, tj. 1171,3 etatów przeliczeniowych, umowy zlecenia podpisywano z lekarzami wykonującymi zadania podstawowe w KRUS, a pozostałe z radcami prawnymi (w OR i PT.). W skali całego kraju z osobami wykonującymi zadania pomocnicze (w komórkach obsługowych typu: kadry, księgowość, administracja itp.) zawarto umowy zlecenia dotyczące łącznie 42,8 etatów przeliczeniowych, w tym 23,8 etatów przeliczeniowych dotyczyło pracowników KRUS. W wyniku badania zakresów czynności osób zatrudnionych w KRUS, z którymi zawarto także umowy zlecenia, stwierdzono, że nie wystąpiły przypadki powielania tych czynności. Badaniem objęto 12 losowo wybranych dokumentacji z centrali KRUS i OR, co stanowiło 48,4% wszystkich zawartych umów zleceń (z wyjątkiem lekarzy) z pracownikami zatrudnionymi na etatach w KRUS.

W wyniku badania kosztów centrali na kwotę 74 417,5 tys. zł, tj. 39,4% kosztów centrali KRUS ogółem dla FA i FPIr (188 733 543,57 zł) oraz 48,1% kosztów tych dwóch Funduszy po zmniejszeniu kosztów dotyczących wynagrodzeń wraz z pochodnymi; dokonano na podstawie badania próby 84 dowodów księgowych, w łącznej kwocie 70 483 969,77 zł, przy zastosowaniu metody monetarnej (MUS) oraz 14 dowodów księgowych (dobrych celowo) na kwotę 3 933 489,00 zł stwierdzono, że koszty ponoszono zgodnie z planem finansowym, w ramach realizacji ustawowych zadań funduszu oraz zgodnie z obowiązującymi przepisami, w sposób celowy, legalny, gospodarny i rzetelnie.

Szczegółowym badaniem pod kątem udzielenia zamówień publicznych zgodnie z przepisami Prawa zamówień publicznych¹⁷, w tym prawidłowości wyboru trybu wyłonienia wykonawcy oraz wyłączenia stosowania tej ustawy, objęto trzy postępowania finansowane ze środków FA¹⁸ (w tym jedno

¹⁷ Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1986, ze zm.).

¹⁸ W trybie przetargu nieograniczonego na kwotę 42 733,9 tys. zł dot. usługi utrzymania i rozwoju systemu *workflow* (wydatek w 2018 r. – 5721,1 tys. zł), w trybie zamówienia z wolnej ręki na kwotę 1872,0 tys. zł dot. zakup licencji na korzystanie z oprogramowania systemu finansowo-księgowego (wydatek w 2018 r. – 312,0 tys. zł) oraz

przeprowadzone z wyłączeniem stosowania ustawy), w wyniku których udzielono zamówień na łączną kwotę 44 711,7 tys. zł. Objęte badaniem postępowania przeprowadzono zgodnie z przepisami Prawa zamówień publicznych oraz regulacjami wewnętrznymi. Poniesione na realizację badanych zamówień w 2018 r. koszty (w terminach i w wysokościach określonych umowami) prawidłowo ujęto w księgach rachunkowych jednostki.

Poniesione w 2018 r. pozapłacowe koszty, zapewniające realizację przez FA ustawowego zadania polegającego na finansowaniu kosztów obsługi ubezpieczenia społecznego rolników¹⁹, dotyczyły głównie zakupów:

- akcesoriów komputerowych i licencji oprogramowania;
- mebli i sprzętu biurowego;
- usług remontowych związanych z utrzymaniem budynków oraz pomieszczeń należących do KRUS, konserwacji instalacji elektrycznej, gazowej i przeciwpożarowej;
- serwisu infrastruktury sprzętowej i urządzeń komputerowych peryferyjnych, modernizacji struktury sieciowej, usług związanych z eksploatacją, utrzymaniem i rozwojem systemów informatycznych oraz usług asysty technicznej i konserwacji oprogramowania, stacji roboczych, urządzeń wielofunkcyjnych, serwerów;
- paliw i części samochodowych, energii elektrycznej, usług sprzątnia, kosztów bankowych i pocztowych.

Stan FA na koniec 2018 r. wyniósł 8221,9 tys. zł i był o 4848,7 tys. zł wyższy od stanu na początek roku. Stan funduszu na koniec roku obejmował m.in. środki pieniężne w kwocie 98 665,6 tys. zł, należności w kwocie 6231,8 tys. zł i zobowiązania w kwocie 69 078,1 tys. zł. Najwyższe kwoty zobowiązań dotyczyły wynagrodzeń pracowników KRUS wraz z pochodnymi – 42 161,3 tys. zł (61,0%) oraz zobowiązań z tytułu zakupu pozostałych usług – 14 692,0 tys. zł (21,3%). Na koniec 2018 r. nie wystąpiły zobowiązania wymagalne.

Stan środków FA na rachunku bankowym centrali KRUS na koniec 2018 r. wynosił 41 884,9 tys. zł. Średni stan środków FA w poszczególnych miesiącach 2018 r. wynosił od 6253,2 tys. zł w marcu 2018 r. do 68 426,6 tys. zł w grudniu 2018 r. W 2018 r. korzystano z możliwości dokonywania lokat wolnych środków FA w instrumenty finansowe wymienione w art. 48 ust. 1 ustawy o finansach publicznych.

W celu wykonania wniosku NIK²⁰ z kontroli wykonania budżetu państwa w 2016 r. kontynuowano w 2018 r. podjęte jeszcze w 2017 r. prace dotyczące uregulowania zasad lokowania wolnych środków FPIR i FA. Prezes KRUS, rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia gospodarki finansowej KRUS²¹, został upoważniony do lokowania wolnych środków z FA, z wyjątkiem środków pochodzących z dotacji budżetu państwa otrzymanych w ramach odpisu od FER. W związku z odmową prowadzenia lokat terminowych przez Narodowy Bank Polski, potwierdzoną przez Ministra Finansów, Prezes KRUS podjął rozmowy z trzema bankami o warunkach lokowania wolnych środków. Bank Gospodarstwa Krajowego (dalej: „BGK”) przedstawił Prezesowi KRUS dwa warianty lokowania środków FA, w ramach lokat negocjowanych oraz lokat w formie depozytu u Ministra Finansów. Przy lokatach BGK, oprocentowanie depozytu w okresie miesiąca wynosiło 1,314% i było porównywalne do oprocentowania zaproponowanego przez inne banki. Przedstawione warunki skłoniły Prezesa KRUS, który mając na uwadze zapewnienie zwiększenia

ze zwolnieniem ze stosowania przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych, na podstawie art. 4 pkt 8 tej ustawy, na kwotę 105,8 tys. zł (wydatek w 2018 r. – 52,9 tys. zł) – dot. badania sprawozdania finansowego za 2017 r.

¹⁹ Inne niż koszty wynagrodzeń, zapewniające realizację przez FA ustawowego zadania polegającego na finansowaniu kosztów obsługi ubezpieczenia społecznego rolników: § 4210 na kwotę 9603,1 tys. zł, § 4260 na kwotę 10 063,1 tys. zł, § 4270 na kwotę 8269,8 tys. zł, § 4300 na kwotę 154 562,4 tys. zł i § 4400 na kwotę 7563,3 tys. zł.

²⁰ Pn.: „kontynuowanie działań zmierzających do dokonywania lokat wolnych środków FA oraz FPIR w celu efektywnego zarządzania tymi środkami, przy zachowaniu terminowej realizacji zadań i bezpieczeństwa środków”.

²¹ Dz. U. poz. 1286, uchylone z dniem 1 lutego 2019 r.

efektywności wykorzystania wolnych środków zgromadzonych w sektorze publicznym oraz środków przyjętych do depozytu, a także obniżenie potrzeb pożyczkowych budżetu państwa, a przez to zmniejszenie poziomu długu publicznego oraz kosztów jego obsługi, do decyzji o lokowaniu wolnych środków FA w depozyt terminowy Ministra Finansów. Dyspozycje o lokowaniu wolnych środków były składane w okresie od 23 stycznia do 7 grudnia 2018 r. na terminy wynoszące od 13 do 35 dni. Łączna kwota lokat wyniosła 169 551 239,10 zł, zaś przychody z tytułu odsetek wyniosły 156 872,56 zł.

W KRUS podjęto również działania w sprawie lokowania wolnych środków FPiR. 12 kwietnia 2017 r., po informacji z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi w zakresie podjęcia prac nad wprowadzeniem zmian do ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, wystąpiono z inicjatywą m.in. o rozszerzenie art. 83 ww. ustawy poprzez umożliwienie lokowania wolnych środków także FPiR i przygotowano w tym zakresie stosowne analizy skutków zmian prawnych w projekcie nowelizowanej ustawy. Zmiany w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników zostały wprowadzone od 18 maja 2018 r., a KRUS niezwłocznie podjął działania dotyczące zmiany rozporządzenia w sprawie prowadzenia gospodarki finansowej KRUS, zwracając się 24 maja 2018 r. do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi o podjęcie prac w tym zakresie. Nowe rozporządzenie²² weszło w życie z dniem 1 lutego 2019 r.

Wniosek z przeprowadzonej przez NIK kontroli wykonania budżetu państwa w 2017 r., o podjęcie działań organizacyjnych w celu wyeliminowania przypadków zwiększenia kosztów realizacji zadań FA bez spełnienia przesłanek określonych w art. 52 ustawy o finansach publicznych, został zrealizowany. Główny księgowy KRUS wyjaśniła, że KRUS zobowiązała się m.in. do dokonywania zmian planów finansowych funduszy celowych – w przypadku wystąpienia przesłanek do utworzenia odpisów aktualizujących, w celu wyeliminowania przypadków zwiększania kosztów realizacji zadań FA, bez spełniania przesłanek określonych w art. 52 ustawy o finansach publicznych. W 2018 r. nie wystąpiły przesłanki do utworzenia odpisów aktualizujących należności, które w znaczący sposób wskazywałyby na zwiększenie kosztów realizacji zadań FA, bez spełniania przesłanek określonych w art. 52 ustawy o finansach publicznych.

Szczegółowe dane liczbowe dotyczące wykonania planu finansowego Funduszu Administracyjnego przedstawiono w **załączniku 5 do niniejszej informacji**.

3. Fundusz Prewencji i Rehabilitacji

Zgodnie z art. 80 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, FPiR jest przeznaczony na finansowanie kosztów rzeczowych wynikających z realizacji zadań KRUS, o których mowa w art. 21b, art. 63 i art. 64 tej ustawy, związanych m.in. z:

- analizowaniem przyczyn wypadków i chorób;
- prowadzeniem dobrowolnych nieodpłatnych szkoleń i instruktażu dla ubezpieczonych w zakresie zasad ochrony życia i zdrowia w gospodarstwie rolnym oraz postępowania w razie wypadku przy pracy rolniczej;
- upowszechnianiem wśród ubezpieczonych wiedzy o zagrożeniach wypadkami przy pracy rolniczej i rolniczymi chorobami zawodowymi, a także znajomości zasad ochrony życia i zdrowia w gospodarstwie rolnym oraz zasad postępowania w razie wypadku;
- podejmowaniem starań o właściwą produkcję i dystrybucję bezpiecznych środków stosowanych w rolnictwie oraz sprzętu i odzieży ochronnej dla rolników;
- kierowaniem na rehabilitację leczniczą do zakładów rehabilitacyjnych;
- prowadzeniem zakładów rehabilitacji leczniczej;
- wspieraniem rozwoju rehabilitacji ambulatoryjnej na obszarach wiejskich;
- prowadzeniem, we własnym zakresie, badań i analiz przyczyn niezdolności do pracy;

²² Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 grudnia 2018 r. w sprawie sposobu prowadzenia gospodarki finansowej KRUS (Dz. U. z 2019 r. poz. 144).

- odpłatnym zlecaniem badań naukowych i ekspertyz dotyczących przyczyn niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym oraz metod jej przeciwdziałania;
- promocją zdrowia;
- działaniami dotyczącymi profilaktyki zdrowotnej w środowisku wiejskim.

Najwyższa Izba Kontroli oceniła pozytywnie wykonanie planu finansowego FPIR. Prezes KRUS zaplanował koszty FPIR w kwotach zapewniających realizację ustawowych zadań oraz w granicach kwot określonych ustawą budżetową zrealizował plan finansowy Funduszu.

Wykonanie planu przychodów funduszu

W planie finansowym FPIR ujęto przychody w kwocie 42 492,0 tys. zł, tj. o 5626,9 tys. zł (o 15,3%) wyższej niż wykonane w 2017 r. Zrealizowane przychody wyniosły 42 517,3 tys. zł i były wyższe o 0,1% od kwoty planowanej (po zmianach). Przychody FPIR pochodziły głównie z:

- odpisu z Funduszu Składkowego – 37 462,0 tys. zł (88,1% przychodów),
- dotacji z budżetu państwa – 5000,0 tys. zł (11,8% przychodów).

Osiągnięte przez FPIR przychody w porównaniu do 2017 r. były wyższe o 15,3%, głównie w wyniku uzyskania wyższej o 3708,0 tys. zł dotacji z budżetu państwa.

Na koniec 2018 r., zgodnie ze sprawozdaniem Rb-40 z wykonania planu finansowego FPIR, należności funduszu wyniosły 91,9 tys. zł i były wyższe niż na koniec 2017 r. o 79,6 tys. zł.

Należności wymagalne według stanu na 31 grudnia 2018 r. wyniosły 12 tys. zł. W 2018 r. nie wystąpiły przypadki przedawnienia się należności FPIR.

Gospodarowanie środkami funduszu

Plan finansowy FPIR obejmował koszty w kwocie 42 819,0 tys. zł, tj. o 6160,7 tys. zł (o 16,8%) wyższej niż wykonanie w 2017 r. Koszty wyniosły 41 724,1 tys. zł i były niższe o 2,6% od kwoty planowanej. W porównaniu do 2017 r. koszty były wyższe o 13,8%, głównie w wyniku przeznaczenia kwoty 5198,9 tys. zł na dotacje inwestycyjne dla CRR.

Koszty własne dotyczyły głównie:

- zakupu usług zdrowotnych – 33 008,5 tys. zł, tj. 79,1% kosztów, z czego 29 823,0 tys. zł przeznaczono na rehabilitację rolników, a 3185,5 tys. zł na rehabilitację dzieci;
- nagród w konkursach – 1217,0 tys. zł, tj. 2,9% kosztów;
- zakupu usług pozostałych – 1258,9 tys. zł, tj. 3% kosztów, w tym głównie na działania prewencyjne (zakup materiałów popularyzujących zasady bezpiecznej pracy w gospodarstwie rolnym – banery, plakaty prewencyjne oraz udział w imprezach rolniczych i organizacja stoisk informacyjnych KRUS);
- zakupu materiałów i wyposażenia – 1013,1 tys. zł, tj. 2,4% kosztów, w tym głównie zakup materiałów do prowadzenia działań prewencyjnych, popularyzujących bezpieczeństwo pracy w gospodarstwie rolnym;
- amortyzacji – 27,6 tys. zł, tj. 0,1% kosztów.

W wyniku realizacji wydatków inwestycyjnych w CRR m.in.:

a) zakupiono sprzęt rehabilitacyjny do CRR w:

- Horyńcu-Zdroju (m.in. fotel masujący, łóżko wodne do hydromasażu suchego, wanny do kąpieli kwasowęglowej, wirówkę kończyn dolnych, przyrząd wioślarski, katedrę natryskową, stół do terapii manualnej, lampy BIOPTON, wannę do kąpieli perełkowej, laser wysokoenergetyczny, podnośnik sufitowy);
- Iwoniczu-Zdroju (zestaw urządzeń wraz z oprogramowaniem do leczenia zespołów bólowych kręgosłupa, urządzenie do suchego hydromasażu);
- Kołobrzegu (profesjonalny rotor do ćwiczeń wodnych, dwu kanałowy aparat do elektroterapii, bieżnię rehabilitacyjną, urządzenie do masażu suchego i wodnego, inhalator ultradźwiękowy),

- Szklarskiej Porębie (rower treningowy z oporem magnetycznym, stoły rehabilitacyjne z elektryczną regulacją wysokości, urządzenie do ćwiczeń stawu skokowego z oporem elastycznym, fotel do ćwiczeń oporowych kończyn dolnych z oprogramowaniem, wanny do kąpieli solankowej, siarkowodorowej i kwasowęglowej, stepper, przyrząd wioślarz z oporem wodnym, multifunkcyjną ławeczkę do ćwiczeń, drabinkę gimnastyczną, ławeczkę szwedzką, drążek składany na drabinkę gimnastyczną, bieżnię do treningu i rehabilitacji);
 - Świnoujściu (aparat do terapii ultradźwiękowej, aparat do głębokiej stymulacji elektromagnetycznej wraz z fotelem do rehabilitacji schorzeń urologicznych, bieżnię rehabilitacyjną, urządzenie do masażu wirowego kończyn górnych, stelaż łóżkowy, materace anatomiczne, ortopedyczne i dwustronne);
- b) w CRR w Iwoniczu-Zdroju zagospodarowano zachodnią część terenu wokół Centrum utwardzonymi ścieżkami, urządzeniami rehabilitacyjno-rekreacyjnymi i elementami małej architektury z dostępem dla osób niepełnosprawnych, modernizacją i przebudową pokoi hotelowych czteroosobowych na pokoje dwu i jednoosobowe z własnym węzłem sanitarnym o podwyższonym standardzie, wymianą pokrycia dachowego i dociepleniem stropów;
- c) w CRR w Jedlcu wykonano modernizację wewnętrzną sieci wodociągowej i stacji uzdatniania wody pitnej, dobudowę windy i recepcji do budynku hotelowego oraz wykonano modernizację systemu w celu dostosowania do prowadzenia dokumentacji medycznej w formie elektronicznej.

Stan funduszu na koniec 2018 r. wyniósł 1523,5 tys. zł i był o 793,3 tys. zł wyższy od stanu na początek roku. Wzrost wynikał z wykonania przychodów FPiR w kwocie o 25,3 tys. zł wyższej niż planowano. Stan funduszu na koniec roku obejmował środki pieniężne w kwocie 4313,1 tys. zł, należności w kwocie 91,9 tys. zł i zobowiązania w kwocie 2986,3 tys. zł. Zobowiązania dotyczyły usług związanych z rehabilitacją rolników świadczonych przez CRR (2492,2 tys. zł). Zobowiązania wymagalne na koniec 2018 r. nie wystąpiły.

Stan środków FPiR na rachunku bankowym centrali KRUS na koniec 2018 r. wynosił 3906,3 tys. zł. Średni stan środków FPiR w poszczególnych miesiącach 2018 r. wynosił od 749,4 tys. zł w styczniu 2018 r. do 15 188,5 tys. zł w kwietniu 2018 r. Kwestie dotyczące realizacji działań w zakresie lokowania wolnych środków FPiR zostały opisane w punkcie dotyczącym gospodarowania wolnymi środkami FA. W 2018 r. nie korzystano z możliwości dokonywania lokat wolnych środków FPiR w instrumenty finansowe wymienione w art. 48 ust. 1 ustawy o finansach publicznych.

Szczegółowe dane liczbowe dotyczące wykonania planu finansowego Funduszu Prewencji i Rehabilitacji przedstawiono w **załączniku 6 do niniejszej informacji**.

V. Informacje dodatkowe

W wystąpieniu pokontrolnym z dnia 29 kwietnia 2019 r. skierowanym do Prezes KRUS, Najwyższa Izba Kontroli zwróciła uwagę na konieczność planowania wydatków we właściwych wysokościach.

W odpowiedzi z dnia 7 maja 2019 r. na wystąpienie pokontrolne Prezes KRUS poinformowała Prezesa NIK o sposobie wykorzystania uwagi oraz podjętych działaniach, tj., w przypadku wystąpienia przesłanek związanych z utworzeniem blokad wydatków w części 72 – KRUS, zgodnie z art. 177 ust.1 pkt 3 ustawy o finansach publicznych, w związku z nadmiarem posiadanych środków, KRUS będzie dokonywać analizy realizacji wydatków we wszystkich pozycjach planu, ze szczególnym uwzględnieniem ich wykorzystania w IV kwartale roku budżetowego w taki sposób, aby w przyszłości nie wystąpiły przypadki wykonania wyższych niż zaplanowano wydatków budżetowych.

Załączniki

Załącznik 1. Dochody budżetowe w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

Lp.	Wyszczególnienie	2017	2018		5:3	5:4
		Wykonanie	Ustawa ¹⁾	Wykonanie wg Rb-27		
		tys. zł				
1	2	3	4	5	6	7
	Ogółem, w tym:	5 766,6	2,0	2 628,3	45,6	131 415,00
1.	753 Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne	5 706,7	0,0	2 596,5	45,5	–
1.1.	75305 Fundusz Emerytalno-Rentowy	5 668,1	0,0	2 563,0	45,2	–
1.1.1.	§ 0940 Wpływy z rozliczeń/zwrotów z lat ubiegłych	5 668,1	0,0	2 563,0	45,2	–
1.2.	75306 Fundusz Prewencji i Rehabilitacji	19,6	0,0	0,0	–	–
1.2.1.	§ 0970 Wpływy z różnych dochodów	19,6	0,0	0,0	–	–
1.3.	75313 Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	19,0	0,0	33,5	176,3	–
1.3.1.	§ 0940 Wpływy z rozliczeń/zwrotów z lat ubiegłych	19,0	0,0	33,5	–	–
2.	853 Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	59,9	2,0	31,8	53,1	1 590,00
2.1.	85395 Pozostała działalność	59,9	2,0	31,8	53,1	1 590,00
2.1.1.	§ 0920 Wpływy z pozostałych odsetek	0,2	0,0	1,5	652,2	–
2.1.2.	§ 0940 Wpływy z rozliczeń/zwrotów z lat ubiegłych	59,7	2,0	30,3	–	1 515,00

Dane na podstawie rocznego sprawozdania Rb-27 z wykonania planu dochodów budżetowych.

¹⁾ Ustawa budżetowa na rok 2018 (Dz. U. poz. 291).

Załącznik 2. Wydatki budżetu państwa w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

Lp.	Wyszczególnienie	2017	2018				6:3	6:4	6:5
		Wykonanie	Plan wg ustawy budżetowej ¹⁾	Plan po zmianach	Wykonanie według Rb-28	w tym wydatki niewygasające			
1	2	3	4	5	6	6a	7	8	9
	Ogółem, w tym:	17 092 488,8	17 936 437,0	17 468 459,4	17 466 473,7	0,0	102,2	97,4	100,0
1.	752 Obrona narodowa	15,0	15,0	15,0	15,0	0,0	100,0	100,0	100,0
1.1.	75212 Pozostałe wydatki obronne	15,0	15,0	15,0	15,0	0,0	100,0	100,0	100,0
1.1.1.	§ 4700 Szkolenia pracowników niebędących członkami korpusu służby cywilnej	15,0	15,0	15,0	15,0	0,0	100,0	100,0	100,0
2.	753 Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne	17 079 139,2	17 924 131,0	17 456 131,0	17 454 415,0	0,0	102,2	97,4	100,0
2.1.	75305 Fundusz Emerytalno-Rentowy	16 684 841,0	17 565 683,0	17 099 533,0	17 096 994,8	0,0	102,5	97,3	100,0
2.1.1.	§ 2430 Dotacja z budżetu dla państwowego funduszu celowego	16 684 841,0	17 565 683,0	17 099 533,0	17 096 994,8	0,0	102,5	97,3	99,99
2.2.	75306 Fundusz Prewencji i Rehabilitacji	1 292,0	5 000,0	5 000,0	5 000,0	0,0	387,0	100,0	100,0
2.2.1.	§ 2430 Dotacja z budżetu dla państwowego funduszu celowego	1 292,0	5 000,0	5 000,0	5 000,0	0,0	387,0	100,0	100,0
2.3.	75313 Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	393 006,2	353 448,0	351 598,0	352 420,2	0,0	89,7	99,7	100,2
2.3.1.	§ 2860 Dotacja z budżetu państwa stanowiąca zwrot kosztów obsługi świadczeń zleconych do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz dotacja dla Funduszu Kościelnego	9 712,0	8 621,0	8 621,0	8 621,0	0,0	88,8	100,0	100,0
2.3.2.	§ 3110 Świadczenia społeczne	383 294,2	344 827,0	342 977,0	343 799,2	0,0	89,7	99,7	100,2
3.	851 Ochrona zdrowia	13 229,0	12 282,0	12 282,0	12 014,5	0,0	90,8	97,8	97,8
3.1.	85156 Składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz świadczenia dla osób nieobjętych obowiązkiem ubezpieczenia zdrowotnego	13 229,0	12 282,0	12 282,0	12 014,5	0,0	90,8	97,8	97,8
3.1.1.	§ 4130 Składki na ubezpieczenie zdrowotne	13 229,0	12 282,0	12 282,0	12 014,5	0,0	90,8	97,8	97,8
4.	853 Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	105,6	9,0	31,4	29,3	0,0	27,7	325,3	93,2
4.1.	85335 Refundacja ulg dla inwalidów wojennych i wojskowych z tytułu ubezpieczenia OC i AC	7,2	9,0	9,0	6,9	0,0	96,2	76,4	76,4
4.1.1.	§ 3030 Różne wydatki na rzecz osób fizycznych	7,2	9,0	9,0	6,9	0,0	96,2	76,4	76,4
4.2.	85395 Pozostała działalność	98,4	0,0	22,4	22,4	0,0	22,8	—	100,0
4.2.1	§ 3110 Świadczenia społeczne	98,4	0,0	22,4	22,4	0,0	22,8	—	100,0

Dane na podstawie rocznego sprawozdania Rb-28 z wykonania planu wydatków budżetu państwa.

¹⁾ Ustawa budżetowa na rok 2018 (Dz. U. poz. 291).

Załącznik 3. Zatrudnienie i wynagrodzenia w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

Lp.	Wyszczególnienie	Wykonanie 2017			Wykonanie 2018			8 : 5
		Przeciętne zatrudnienie w przeliczeniu na pełnozatrudnionych	Wynagrodzenia osobowe (§4010 i §4040)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto na 1 pełnozatrudnionego	Przeciętne zatrudnienie w przeliczeniu na pełnozatrudnionych	Wynagrodzenia osobowe (§4010 i §4040)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto na 1 pełnozatrudnionego	
		osoby	tys. zł	zł	osoby	tys. zł	zł	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Ogółem z tego:	6 180,0	319 625,0	4 310,0	6 156,3	315 283,0	4 267,1	99,00
1.1.	Centrala	264,2	23 399,0	7 381,8	261,7	23 277,0	7 412,7	100,42
1.2.	Oddziały Regionalne	5 915,8	296 226,0	4 172,8	5 894,6	292 006,0	4 127,7	98,92

Opracowanie własne na podstawie wyników kontroli.

Załącznik 4. Plan finansowy Funduszu Emerytalno-Rentowego

Poz.	Treść	Wykonanie 2017	Rok sprawozdawczy 2018			4:3	6:3	6:4	6:5
			plan wg ustawy budżetowej ¹⁾	plan po zmianach	wykonanie				
			tys. zł						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Część A									
I	Zadania wynikające z ustawy tworzącej fundusz celowy	16 107 365,4	16 837 652,0	16 836 652,0	16 305 532,2	104,5	101,2	96,8	96,8
1.	Emerytury, rolnicze	11 914 173,6	12 501 704,0	12 500 704,0	12 161 669,0	104,93	102,08	97,28	97,29
2.	Renty rolnicze	3 149 300,6	3 225 063,0	3 225 063,0	3 083 701,4	102,41	97,92	95,62	95,62
3.	zasiłki macierzyńskie	208 182,8	234 257,0	223 579,0	204 181,4	112,52	98,08	87,16	91,32
4.	Zasiłki pogrzebowe	209 195,7	236 000,0	236 000,0	207 128,9	112,81	99,01	87,77	87,77
5.	Pozostałe świadczenia	626 512,8	640 628,0	651 306,0	648 851,5	102,25	103,57	101,28	99,62
Część B									
I	Stan funduszu na początek okresu sprawozdawczego	193 750,9	243 698,0	243 698,0	69 319,5	125,78	35,78	28,44	28,44
w tym:									
1.	Środki pieniężne	389 648,2	457 521,0	457 521,0	270 094,7	117,42	69,32	59,03	59,03
2.	Należności	194 058,3	196 864,0	196 864,0	181 840,8	101,45	93,70	92,37	92,37
3.	Zobowiązania z tego:	-389 955,5	-410 687,0	-410 687,0	382 616,0	105,32	-98,12	-93,16	-93,16
3.1.	niewymagalne	-389 955,5	-410 687,0	-410 687,0	382 616,0	105,32	-98,12	-93,16	-93,16
II	Przychody	19 878 003,3	20 715 256,0	20 715 256,0	20 172 682,0	104,21	101,48	97,38	97,38
bez refundacji kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych i innych transferów									
		18 238 785,7	19 126 439,0	19 126 439,0	18 608 502,0	104,87	102,03	97,29	97,29
z refundacją kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych i innych transferów									
		19 878 003,3	20 715 256,0	20 715 256,0	20 172 682,0	104,21	101,48	97,38	97,38
1.	Dotacja z budżetu państwa	16 684 841,0	17 565 683,0	17 565 683,0	17 096 994,8	105,28	102,47	97,33	97,33
2.	Składki (przypis)	1 390 439,8	1 430 422,0	1 430 422,0	1 370 597,4	102,88	98,57	95,82	95,82
3.	Pozostałe przychody (przypis)	80 238,6	36 631,0	36 631,0	59 237,2	45,65	73,83	161,71	161,71
4.	Refundacja kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych i inne transfery	1 639 217,6	1 588 817,0	1 588 817,0	1 564 180,0	96,93	95,42	98,45	98,45
5.	Przelewy redystrybucyjne (odpis z funduszu składowego)	83 266,3	93 703,0	93 703,0	81 672,6	112,53	98,09	87,16	87,16
III	Koszty realizacji zadań	20 002 434,8	20 726 460,0	20 726 460,0	20 164 789,1	103,62	100,81	97,29	97,29
bez świadczeń zbiegowych i innych transferów									
		18 363 217,2	19 137 643,0	19 137 643,0	18 600 609,2	104,22	101,29	97,19	97,19
z świadczeniami zbiegowymi i innymi transferami.									
		20 002 434,8	20 726 460,0	20 726 460,0	20 164 789,1	103,62	100,81	97,29	97,29
1.	Transfery na rzecz ludności	17 746 637,6	18 426 469,0	18 425 469,0	17 869 752,3	103,83	100,69	96,98	96,98
1.1.	- emerytury i renty rolnicze	15 063 474,2	15 726 767,0	15 725 767,0	15 245 370,4	104,40	101,21	96,94	96,95
1.2.	- zasiłki pogrzebowe	209 195,7	236 000,0	236 000,0	207 128,9	112,81	99,01	87,77	87,77
1.3.	- zasiłki macierzyńskie	208 182,8	234 257,0	223 579,0	204 181,4	112,52	98,08	87,16	91,32
1.4.	- pozostałe świadczenia	626 512,8	640 628,0	651 306,0	648 851,5	102,25	103,57	101,28	99,62
1.5.	- świadczenia zbiegowe i inne transfery	1 639 217,6	1 588 817,0	1 588 817,0	1 564 180,0	96,93	95,42	98,45	98,45
1.6.	- pozostałe odsetki	54,6	0,0	0,0	40,0	0,00	73,3	—	—
2.	Pozostałe, w tym	495 800,0	533 345,0	533 345,0	533 345,0	107,57	107,57	100,00	100,00
2.1.	- odpis na fundusz administracyjny	495 800,0	533 345,0	533 345,0	533 345,0	107,57	107,57	100,00	100,00
3.	Składki na ubezpieczenie zdrowotne finansowane z dotacji budżetu	1 757 211,0	1 761 446,0	1 762 446,0	1 759 907,8	100,24	100,15	99,91	99,86
4.	Inne koszty	2 786,2	5 200,0	5 200,0	1 784,1	186,64	64,03	34,31	34,31
IV	Stan funduszu na koniec roku	69 319,5	232 494,0	232 494,0	77 212,3	335,39	111,39	33,21	33,21
w tym:									
1.	Środki pieniężne	270 094,7	441 737,0	441 737,0	281 101,1	163,55	104,08	63,64	63,64
2.	Należności	181 840,8	212 355,0	212 355,0	174 563,1	116,78	96,00	82,20	82,20
3.	Zobowiązania z tego:	-382 616,0	421 598,0	421 598,0	378 542,3	-110,19	-98,94	89,79	89,79
Część D - dane uzupełniające									
1.	Ściągalność składek	103,7	99,0	99,0	102,0	95,51	98,41	103,03	103,03
2.	Przeciętna emerytura (z FER bez dodatków)	—	1 017,0	1 017,0	1 001,6	—	—	98,49	98,49
2.1.	Przeciętna emerytura (z FER z dodatkami)	1 082,3	1 120,0	1 120,0	1 109,4	103,49	102,51	99,05	99,05
3.	Przeciętna renta (z FER bez dodatków)	—	1 034,0	1 034,0	1 017,3	—	—	98,38	98,38
3.1.	Przeciętna renta (z FER z dodatkami)	1 022,2	1 073,0	1 073,0	1 057,8	104,97	103,49	98,58	98,58
4.	Liczba emerytur	917,0	930,0	930,0	913,0	101,42	99,56	98,17	98,17
5.	Liczba rent	257,0	250,0	250,0	243,0	97,28	94,55	97,20	97,20

Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Rb-40 z wykonania planu finansowego państwowego funduszu celowego Fundusz Emerytalno-Rentowy, zweryfikowanego przez NIK.

¹⁾ Ustawa budżetowa na rok 2018 (Dz. U. poz. 291).

Załącznik 5. Plan finansowy Funduszu Administracyjnego

Poz.	Treść	Wykonanie 2017	Rok sprawozdawczy 2018			4:3	6:3	6:4	6:5
			plan wg ustawy budżetowej ¹⁾	plan po zmianach	wykonanie				
			tys. zł						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Część A									
I.	Zadania wynikające z ustawy tworzącej fundusz celowy	608 585,3	631 568,0	634 620,0	619 801,1	103,8	101,8	98,1	97,7
1.	koszty własne	608 585,3	631 568,0	634 620,0	619 801,1	103,8	101,8	98,1	97,7
2.	koszty inwestycyjne	0,0	0,0	0,0	0,0	—	—	—	—
Część B									
I.	Stan na początek roku	47 049,1	10 876,0	10 876,0	3 373,2	23,1	7,2	31,0	31,0
w tym:									
1.	Środki pieniężne	114 308,5	74 795,0	74 795,0	90 458,4	65,4	79,1	120,9	120,9
2.	Należności	11 778,9	11 760,0	11 760,0	7 001,8	99,8	59,4	59,5	59,5
3.	Zobowiązania, z tego:	-67 415,1	65 338,0	65 338,0	67 829,0	-96,9	-100,6	103,8	103,8
3.1.	Pozostałe	67 415,1	65 338,0	65 338,0	67 829,0	96,9	100,6	103,8	103,8
3.1.1.	niewymagalne (poz. do 2017 r.)	-67 415,1	—	—	—	—	—	—	—
4.	Pozostałe środki obrotowe	575,7	576,0	576,0	582,3	100,1	101,2	101,1	101,1
II.	Przychody	606 427,7	644 529,0	647 848,0	648 872,1	106,3	107,0	100,7	100,2
1.	Przelewy redystrybucyjne, z tego:	544 434,0	585 215,0	588 534,0	588 534,0	107,5	108,1	100,6	100,0
1.1.	Odpis z funduszu emerytalno- rentowego	495 800,0	533 345,0	533 345,0	533 345,0	107,6	107,6	100,0	100,0
1.2.	Odpis z funduszu składowego	48 634,0	51 870,0	55 189,0	55 189,0	106,7	113,5	106,4	100,0
2.	Pozostałe przychody	61 993,7	59 314,0	59 314,0	60 338,1	95,7	97,3	101,7	101,7
2.1.	z tytułu refundacji i zwrotów:	56 427,8	54 650,0	54 650,0	54 021,5	96,8	95,7	98,8	98,8
2.1.1.	refundacja kosztów obsługi:	53 575,2	51 419,0	51 419,0	51 117,3	96,0	95,4	99,4	99,4
2.1.1.1.	świadczeń zleconych do wypłaty	9 712,0	8 621,0	8 621,0	8 621,0	88,8	88,8	100,0	100,0
2.1.1.2.	rent socjalnych	2 882,7	3 078,0	3 078,0	3 391,8	106,8	117,7	110,2	110,2
2.1.1.3.	refundacja przez ZUS kosztów obsługi tzw. świadczeń zbiegowych	40 980,4	39 720,0	39 720,0	39 104,5	96,9	95,4	98,5	98,5
2.1.2.	z tytułu zwrotu kosztów poboru i ewidencjonowania składek na ubezpieczenie zdrowotne	2 852,6	3 231,0	3 231,0	2 904,2	113,3	101,8	89,9	89,9
2.2.	odsetki	446,5	242,0	242,0	527,5	54,2	118,1	218,0	218,0
2.3.	inne	5 119,5	4 422,0	4 422,0	5 789,0	86,4	113,1	130,9	130,9
III.	Koszty realizacji zadań	650 103,6	655 405,0	658 724,0	644 023,4	100,8	99,1	98,3	97,8
1.	Koszty własne:	608 585,2	631 568,0	634 620,0	619 801,1	103,8	101,8	98,1	97,7
1.1.	Wynagrodzenia, z tego:	337 302,4	335 264,0	333 407,0	331 862,6	99,4	98,4	99,0	99,5
1.1.1.	osobowe	319 625,2	315 486,0	315 486,0	315 282,8	98,7	98,6	99,9	99,9
1.1.2.	bezosobowe	17 677,1	19 778,0	17 921,0	16 579,8	111,9	93,8	83,8	92,5
1.2.	składki na ubezpieczenia społeczne	52 412,0	52 659,0	52 659,0	52 077,9	100,5	99,4	98,9	98,9
1.3.	składki na Fundusz Pracy	5 479,6	7 494,0	5 994,0	5 559,8	136,8	101,5	74,2	92,8
1.4.	zakup usług	144 817,7	164 882,0	170 859,0	165 033,0	113,9	114,0	100,1	96,6
1.5.	pozostałe, z tego:	68 573,6	71 269,0	71 701,0	65 267,8	103,9	95,2	91,6	91,0
1.5.1.	amortyzacja (umorzenia)	24 769,5	25 641,0	25 641,0	23 023,9	103,5	93,0	89,8	89,8
1.5.2.	inne	43 804,1	45 628,0	46 060,0	42 243,9	104,2	96,4	92,6	91,7
2.	Przelewy redystrybucyjne, z tego:	23 491,4	23 837,0	24 104,0	24 065,5	101,5	102,4	101,0	99,8
2.1.	Zakład Ubezpieczeń Społecznych	15 491,4	15 837,0	16 104,0	16 065,5	102,23	103,71	101,44	99,76
2.2.	Fundusz motywacyjny	8 000,0	8 000,0	8 000,0	8 000,0	100	100	100	100
3.	Inne koszty	18 026,9	0,0	0,0	156,8	0,0	0,9	—	—
IV.	Stan na koniec okresu	3 373,2	0,0	0,0	8 221,9	0,0	243,7	—	—
z tego:									
1.	Środki pieniężne	90 458,4	63 578,0	63 399,0	98 665,6	70,3	109,1	155,2	155,6
2.	Należności	7 001,8	11 735,0	11 735,0	6 231,8	167,6	89,0	53,1	53,1
3.	Zobowiązania, z tego:	67 829,0	66 314,0	67 325,0	69 078,1	97,8	101,8	104,2	102,6
3.1.	pozostałe (niewymagalne)	67 829,0	66 314,0	67 325,0	69 078,1	97,8	101,8	104,2	102,6
4.	pozostałe środki obrotowe	582,3	576,0	576,0	598,5	98,9	102,8	103,9	103,9
V.	Stan środków obrotowych	30 213,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	—	—

Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Rb-40 z wykonania planu finansowego państwowego funduszu celowego Fundusz Administracyjny, zweryfikowanego przez NIK.

¹⁾ Ustawa budżetowa na rok 2018 (Dz. U. poz. 291).

Załącznik 6. Plan finansowy Funduszu Prewencji i Rehabilitacji

Lp.	Wyszczególnienie	Wykonanie 2017 r.	Rok sprawozdawczy 2018			4:3	6:3	6:4	6:5
			Plan wg ustawy budżetowej ¹	Plan po zmianach	Wykonanie				
			tys. zł						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Część A									
I	Zadania wynikające z ustawy tworzącej fundusz celowy	36 658,3	42 819,0	42 819,0	41 724,1	116,8	113,8	97,4	97,4
1.	Wydatki bieżące (koszty własne)	34 574,5	37 199,0	37 199,0	36 525,2	107,6	105,6	98,2	98,2
2.	Wydatki inwestycyjne (koszty inwestycyjne)	2 083,8	5 620,0	5 620,0	5 198,9	269,7	249,5	92,5	92,5
Część B									
I	Stan funduszu na początek roku	523,5	376,0	376,0	730,2	71,8	139,5	194,2	194,2
z tego:									
1.	Środki pieniężne	3 151,6	3 147,0	3 147,0	3 515,3	99,9	111,5	111,7	111,7
2.	Należności	20,3	0,0	0,0	12,3	0,0	60,7	—	—
3.	Zobowiązania z tego:	2 757,3	2 427,0	2 427,0	2 908,0	88,0	105,5	119,8	119,8
3.1.	pozostałe	2 757,3	2 427,0	2 427,0	2 908,0	88,0	105,5	119,8	119,8
II	Przychody	36 865,1	42 492,0	42 492,0	42 517,3	115,3	115,3	100,1	100,1
1.	Dotacja z budżetu państwa dla państwowego funduszu celowego	1 292,0	5 000,0	5 000,0	5 000,0	387,0	387,0	100,0	100,0
2.	Przelewy redystrybucyjne, z tego	35 124,0	37 462,0	37 462,0	37 462,0	106,7	106,7	100,0	100,0
2.1.	odpis z funduszu składowego	35 124,0	37 462,0	37 462,0	37 462,0	106,7	106,7	100,0	100,0
3.	Pozostałe przychody w tym:	449,1	30,0	30,0	55,3	6,7	12,3	184,3	184,3
3.1.	odsetki	48,1	30,0	30,0	50,4	62,4	104,8	168,0	168,0
3.2.	inne	401,0	0,0	0,0	4,9	0,0	1,2	—	—
III	Koszty realizacji zadań (wydatki)	36 658,3	42 819,0	42 819,0	41 724,1	116,8	113,8	97,4	97,4
1.	Koszty bieżące (własne)	34 574,5	37 199,0	37 199,0	36 525,2	107,6	105,6	98,2	98,2
1.1.	Zakup usług	32 802,1	34 856,0	34 856,0	34 267,5	106,3	104,5	98,3	98,3
1.2.	Pozostałe, z tego:	1 772,4	2 343,0	2 343,0	2 257,7	132,2	127,4	96,4	96,4
1.2.1.	amortyzacja (umorzenia)	61,2	43,0	43,0	27,5	70,3	44,9	64,0	64,0
1.2.2.	inne	1 711,2	2 300,0	2 300,0	2 230,1	134,4	130,3	97,0	97,0
2.	Koszty inwestycyjne, w tym:	2 083,8	5 620,0	5 620,0	5 198,9	269,7	249,5	92,5	92,5
2.1.	Dotacje inwestycyjne	2 083,8	5 620,0	5 620,0	5 198,9	269,7	249,5	92,5	92,5
IV	Stan funduszu na koniec roku	730,2	49,0	49,0	1 523,5	6,7	208,6	3 109,2	3 109,2
z tego:									
1.	Środki pieniężne	3 515,4	2 821,0	2 821,0	4 313,1	80,2	122,7	152,9	152,9
2.	Należności	12,3	0,0	0,0	91,9	0,0	749,0	—	—
3.	Zobowiązania z tego:	-2 908,0	-2 417,0	-2 417,0	-2 986,3	83,1	102,7	123,6	123,6
V	Stan środków obrotowych³	741,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	—	—

Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Rb-40 z wykonania planu finansowego państwowego funduszu celowego Fundusz Prewencji i Rehabilitacji, zweryfikowanego przez NIK.

¹⁾ Ustawa budżetowa na rok 2018 (Dz. U. poz. 291).

Załącznik 7. Kalkulacja ocen ogólnych w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, wykonania planów finansowych Funduszu Emerytalno-Rentowego, Funduszu Administracyjnego oraz Funduszu Prewencji i Rehabilitacji

Oceny wykonania budżetu w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, wykonania planów finansowych Funduszu Emerytalno-Rentowego, Funduszu Administracyjnego oraz Funduszu Prewencji i Rehabilitacji dokonano stosując kryteria²³ oparte na wskaźnikach wartościowych opracowanych przez NIK i opublikowanych w Analizie wykonania budżetu państwa i założeń polityki pieniężnej w 2018 roku²⁴.

Kalkulacja oceny ogólnej w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

Zgodnie z założeniami przyjętymi do kontroli wykonania budżetu państwa w 2018 r., kontrola dochodów budżetowych w części 72 – KRUS została ograniczona do przeprowadzenia analizy porównawczej danych w rocznym sprawozdaniu budżetowym z wykonania planu dochodów budżetowych w 2018 r. z wynikami roku ubiegłego.

Wydatki (W):	17 466 473,7 tys. zł
Łączna kwota (G):	17 466 473,7 tys. zł (kwota wydatków)
Waga wydatków w łącznej kwocie:	$Ww = W : G = 1$

Nieprawidłowość w wydatkach (822,2 tys. zł) – polegająca na przekroczeniu planu wydatków po zmianach, w rozdziale 75313 „Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego” § 3110 „Świadczenia społeczne”, które nastąpiło 27 grudnia 2018 r. i stanowiło 0,005% planowanych wydatków po zmianach w części 72 – KRUS (17 468 459,4 tys. zł) i 0,005% zrealizowanych wydatków w części KRUS (17 466 474,0 tys. zł).

Ocena cząstkowa wydatków:	pozytywna (5)
Łączna ocena wydatków ŁO:	$5 \times 1 = 5$
Ocena końcowa:	(5) pozytywna

Kalkulacja oceny ogólnej Funduszu Emerytalno-Rentowego

Przychody (P):	20 172 682,0 tys. zł
Koszty (K):	20 164 789,1 tys. zł
Łączna kwota (G):	40 337 471,1 tys. zł (P+K)
Waga przychodów w łącznej kwocie:	$Wp = P : G = 0,5001$
Waga kosztów w łącznej kwocie:	$Wk = K : G = 0,4999$
Ocena cząstkowa przychodów:	pozytywna (5)
Ocena cząstkowa kosztów:	pozytywna (5)
Łączna ocena przychodów i kosztów ŁO:	$5 \times 0,5001 + 5 \times 0,4999 = 2,5005 + 2,4995 = 5$
Ocena końcowa:	pozytywna (5)

²³ <http://www.nik.gov.pl/kontrole/standardy-kontroli-nik/>

²⁴ Porównaj: <http://www.nik.gov.pl/kontrole/analiza-budzetu-panstwa/>.

Kalkulacja oceny ogólnej Funduszu Administracyjnego

Przychody (P):	648 872,1 tys. zł
Koszty (K):	644 023,4 tys. zł
Łączna kwota (G):	1 292 895,5 tys. zł (P+K)
Waga przychodów w łącznej kwocie:	$W_p = P : G = 0,5019$
Waga kosztów w łącznej kwocie:	$W_k = K : G = 0,4981$
Ocena częściowa przychodów:	pozytywna (5)
Ocena częściowa kosztów:	pozytywna (5)
Łączna ocena przychodów i kosztów ŁO:	$5 \times 0,5019 + 5 \times 0,4981 = 2,5095 + 2,4905 = 5$
Ocena końcowa:	pozytywna (5)

Kalkulacja oceny ogólnej Funduszu Prewencji i Rehabilitacji

Przychody (P):	42 517,3 tys. zł
Koszty (K):	41 724,1 tys. zł
Łączna kwota (G):	84 241,4 tys. zł (P+K)
Waga przychodów w łącznej kwocie:	$W_p = P : G = 0,5047$
Waga kosztów w łącznej kwocie:	$W_k = K : G = 0,4953$
Ocena częściowa przychodów:	pozytywna (5)
Ocena częściowa kosztów:	pozytywna (5)
Łączna ocena przychodów i kosztów ŁO:	$5 \times 0,5047 + 5 \times 0,4953 = 2,5235 + 2,4765 = 5$
Ocena końcowa:	pozytywna (5)

Załącznik 8. Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Komisja Finansów Publicznych
6. Komisja do Spraw Kontroli Państwowej
7. Komisja Polityki Społecznej i Rodziny
8. Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi
9. Minister Finansów
10. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
11. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
12. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
13. Rzecznik Praw Obywatelskich

Załącznik 9. Stanowisko prezesa KRUS do informacji o wynikach kontroli

**PREZES
KASY ROLNICZEGO
UBEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO**

dr Aleksandra Hadzik

0000 – PK.0810.3.2019

Warszawa, dnia 18 czerwca 2019 roku

**Pan
Krzysztof Kwiatkowski
Prezes
Najwyższej Izby Kontroli
ul. Filtrowa 57
00-950 Warszawa**

Szanowny Panie Prezese,

W odpowiedzi na informację o wynikach kontroli wykonania budżetu państwa w 2018 r. w części 72 - Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz wykonania planów finansowych Funduszu Emerytalno-Rentowego, Funduszu Administracyjnego oraz Funduszu Prewencji i Rehabilitacji, działając w oparciu o przepis art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2019 r. poz. 489) w aspekcie stwierdzonych w toku kontroli nieprawidłowości (str. 7), uprzejmie wyjaśniam:

Najwyższa Izba Kontroli w przekazanej w dniu 4 czerwca 2019 r. informacji o wynikach kontroli wykonania budżetu państwa w 2018 r. znak: LGD.430.001.2019 - stwierdziła nieprawidłowości związane z dokonaniem wydatków w rozdziale 75313, które dotyczą świadczeń finansowanych z budżetu państwa, a zleconych do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (§ 3110 „Świadczenia społeczne”).

Należy na wstępie podkreślić, czego Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego nie kwestionuje, że wydatki publiczne powinny być dokonywane w oparciu o zasadę planowości i dyrektywności, co oznacza m.in., że ujęte w planie finansowym wydatki oraz łączne rozchody stanowią nieprzekraczalny limit.

Zasady dokonywania wydatków ze środków publicznych w sposób szczegółowy regulują art. 44 i 52 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 869), zwanej dalej „ustawą o finansach publicznych”. Zgodnie z powołanymi przepisami wydatki publiczne mogą być ponoszone na cele i w wysokościach ustalonych w ustawie budżetowej, uchwale budżetowej jednostki samorządu terytorialnego lub planie finansowym jednostki sektora finansów publicznych. Należy ich dokonywać zgodnie z przepisami dotyczącymi poszczególnych rodzajów wydatków, w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasad efektywności, skuteczności i terminowości (art. 44 ust. 1 i 2 ustawy o finansach publicznych). Jednocześnie uwzględniając fakt, że wydatki publiczne mają charakter dyrektywny, zatem ich wysokość ujęta w planie finansowym jednostki stanowi nieprzekraczalny limit (art. 52 ust. 1 pkt 2 ustawy o finansach publicznych).

Powołana powyżej zasada dyrektywnego charakteru wydatków publicznych oznacza, że wydatki ustalone w planie finansowym jednostki sektora finansów publicznych stanowią nieprzekraczalny limit, tj. nieprzekraczalną górną granicę kwoty dopuszczonej do wydatkowania. Wielkości środków przeznaczonych w planach finansowych na wydatki publiczne są wiążące, choć mogą w przypadkach określonych w ustawie o finansach publicznych - ulec zmianie w trakcie roku budżetowego, a złamanie tej zasady może wynikać z różnych przyczyn.

Podkreślenia wymaga nadto w kontekście niniejszej sprawy, że zadaniem ustawodawcy jest również takie kształtowanie przepisów prawa, aby akty tej samej rangi nie pozostawały ze sobą w sprzeczności i było możliwe zachowanie nienaruszające żadnego przepisu. Jest to o tyle istotne, że w sytuacji kiedy elementem odpowiedzialności jest bezprawność czynu, a zachowanie skutkujące przekroczeniem uprawnień do dokonywania wydatków było realizacją obowiązku wynikającego z ustawy, to tym samym wyłącza to bezprawność czynu i możliwość postawienia skutecznego zarzutu naruszenia dyscypliny finansów publicznych.

Jednocześnie odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny finansów publicznych ponosi się jedynie w przypadku popełnienia czynów wypełniających znamiona naruszenia określonych w udfp, które powstają w związku z nieprzestrzeganiem zasad gospodarki finansowej jednostek sektora finansów publicznych, nie zaś realizacją zadań merytorycznych.

W niniejszej sprawie jak wynika z treści informacji o wynikach kontroli z dnia 4 czerwca 2019 r. str. 7 – Najwyższa Izba Kontroli wskazała na możliwą nieprawidłowość polegającą na

wykonaniu wydatków w rozdziale 75313 - „Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego” § 3110 „Świadczenia społeczne” w kwocie 822,2 tys. zł. co stanowi 0,005% zrealizowanych w części 72 – KRUS wydatków.

Zdaniem Najwyższej Izby Kontroli działanie takie może stanowić naruszenie art. 44 ust. 1 pkt 3 i art. 162 pkt 3 ustawy o finansach publicznych, a w konsekwencji naruszenie art. 11 ust. 1 udfp – poprzez dokonanie wydatku ze środków publicznych bez upoważnienia określonego ustawą budżetową lub planem finansowym albo z przekroczeniem zakresu takiego upoważnienia.

Rozpatrując niniejszą sprawę, należy podkreślić, iż w ramach zadań zleconych na podstawie odrębnych ustaw niż ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników, KRUS zobowiązana była do wypłaty określonych świadczeń tj.: świadczeń rentowych dla inwalidów wojennych, wojskowych i osób represjonowanych, ryczałtów energetycznych, dodatków kombatanckich i kompensacyjnych oraz świadczeń pieniężnych dla osób deportowanych do pracy przymusowej, dla byłych żołnierzy zastępczej służby wojskowej, świadczeń pieniężnych dla cywilnych niewidomych ofiar działań wojennych.

Podnieść należy, iż w dniu 15 grudnia 2018 r. po otrzymaniu informacji z bieżącego harmonogramu wydatków z Informatycznego Systemu Obsługi Budżetu (TREZOR) w zakresie nierozdysponowanych środków dysponenta części 72 KRUS w wysokości 168.000 tys. zł, dokonano analizy wykonania planu finansowego Funduszu Emerytalno-Rentowego oraz planu świadczeń finansowanych z budżetu państwa zleconych do wypłaty Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (załącznik nr 3 i 4). Na podstawie wykonania za 11 miesięcy roku 2018 dokonano szczegółowego przeliczenia przychodów i kosztów Funduszu Emerytalno-Rentowego w celu obliczenia przewidywanego wykonania 2018 r. (załącznik nr 5).

Dokonano przeliczenia kosztów FER w pozycjach emerytury rolnicze, renty rolnicze, zasiłki pogrzebowe, pozostałe świadczenia (refundację kosztów ZUS świadczeń wypłacanych w związku z art. 10, 56, 63, 73 i 180 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych) oraz emerytury finansowane z FER, a wypłacane przez MON, MSWiA, MS), zasiłki macierzyńskie, składki na

ubezpieczenie zdrowotne finansowane z budżetu państwa, przy uwzględnieniu stanu funduszu na początek roku 2018 r. Analiza w tym względzie wskazywała, że KRUS w związku z wykonaniem budżetu na początku 2018 r. dysponował kwotą 69.320 tys. zł (z wykonania za rok 2017). Jednocześnie uwzględniając przychody w wysokości 20.179.962 tys. zł oraz kosztów na poziomie 20.216.376 tys. zł wyliczono przewidywany stan funduszu na koniec roku w wysokości 32.906 tys. zł.

Powyższe analizy oraz stan środków spowodował, że w drugiej połowie 2018 r. realizując zapisy ustawy o finansach publicznych – dokonano blokady wydatków w części 72 KRUS, dział 753 Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, rozdział 75305 Fundusz Emerytalno-Rentowy na kwotę 166.150 tys. zł.

Jednocześnie, co istotne w niniejszej sprawie w aspekcie treści wyniku kontroli – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, na podstawie wnikliwej analizy wykonania planu finansowego za 11 miesięcy 2018 r., dokonała szczegółowego przeliczenia wydatków na świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty KRUS celem obliczenia przewidywanego wykonania roku 2018 (załącznik nr 6). Podstawą dokonanych ustaleń były przeliczenia każdego świadczenia, tj. świadczenia rentowe dla inwalidów wojennych, wojskowych i osób represjonowanych, ryczałty energetyczne, dodatki kombatanckie i kompensacyjne oraz świadczenia pieniężne dla osób deportowanych do pracy przymusowej, dla byłych żołnierzy zastępczej służby wojskowej, świadczenia pieniężne dla cywilnych niewidomych ofiar działań wojennych.

W następstwie uzyskanych danych, które wskazywały, iż KRUS ma zapewnione środki finansowe na wypłatę (w tym też zleconych), a przy tym posiada nadmiar środków finansowych – podjęto decyzję w trybie art. 177 ustawy o finansach publicznych - w zakresie blokady wydatków w części 72 KRUS, dział 753 Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, rozdział 75313 Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego na kwotę 1.850 tys. zł.

Jednocześnie należy podkreślić, że na dzień dokonania blokady środków tj. 18.12.2018 r. nie zachodziły żadne okoliczności wskazujące, iż znajdujące się w planie finansowym środki zagrażają terminowej wypłacie świadczeń na rzecz świadczeniobiorców.

Informację w tym zakresie Kasa powzięła bowiem dopiero po analizie sprawozdania finansowego za rok 2018 w styczniu br., kiedy nie było możliwe uzyskanie zgody Ministra Finansów na dokonanie przesunięć pomiędzy działami.

Powyższe wskazuje zatem, że wypłata świadczeń zleconych do realizacji Kasie w części 72, w dział 753 Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, rozdział 75313 Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego - została zrealizowana zgodnie z przeznaczeniem i nałożonymi na KRUS przepisami prawa. Natomiast ww. analiza (o której NIK była informowana) sporządzona była z największą starannością, najlepszą wiedzą i na podstawie danych na dzień 18 grudnia 2018 r. oraz prognoz, analiza ta uzasadniała podjęcie decyzji o blokadzie nadmiaru środków będących w posiadaniu Kasy.

Przekroczenie wydatków po zmianach w rozdziale 75313 Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, § 3110 Świadczenia społeczne, zostało wykazane w sprawozdaniu rocznym za 2018 rok Rb – 28 (w załączeniu) i przekazane do akt kontroli NIK. W sprawozdaniach z wykonania planu wydatków budżetu państwa cz. 72 za kolejne miesiące roku 2018 wykonanie wydatków nigdy nie przekroczyło planów – w załączeniu 11 sprawozdań za miesiące styczeń – listopad 2018 r. , sprawozdanie za grudzień 2018 r. po utworzeniu blokady.

Natomiast warto podkreślić, że w ocenie KRUS dopiero brak wypłaty świadczeń finansowanych z budżetu państwa zleconych do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, mogłoby skutkować nałożeniem określonych sankcji i poniesienia odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych (w związku z możliwością dodatkowego obciążeniem odsetkami, czy też kosztami spraw sądowych).

Przekroczenie planowanych wydatków po zmianach w *rozdziale 75313 Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, § 3110 Świadczenia społeczne*, nie spowodowało przekroczenia planowanych wydatków budżetu państwa przeznaczonych dla KRUS jako dysponenta w części 72. O tym że stan środków finansowych Kasy zapewniał

wywiązanie się z ustawowych obowiązków wypłaty zadań zleconych – wskazuje również fakt dokonania zwrotu niewykorzystanej dotacji za rok 2018 w ustawowym terminie do 25 stycznia 2019 roku, na rachunek budżetu państwa w kwocie 1 985 650,50 zł – dokumentacja w załączeniu. Jednocześnie należy wskazać, że dokonane w 2018 r. wydatki *rozdziale 75313 – Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego* nie stanowiły wydatków niecelowych i niegospodarnych. Świadczenia oraz dodatki dla inwalidów wojennych, wojskowych oraz osób represjonowanych zostały przekazane do świadczeniobiorców terminowo i zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, a były wydatkowane sposobem legalny, gospodarny, celowy i rzetelny.

Do rozstrzygnięcia pozostaje więc kwestia oceny czy takie postępowanie Kasy uzasadnia twierdzenie o naruszeniu ustawy o finansach publicznych, a w konsekwencji odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny finansów publicznych.

Dokonana powyżej analiza okoliczności faktycznych wskazuje, iż brak jest możliwości przypisania winy osobie podejmującej w imieniu Kasy decyzję w tym zakresie, gdyż w danych okolicznościach – nie można było zachować się inaczej. KRUS zobowiązany jest do wykonywania zadań ustawowych oraz zadań zleconych wynikających z innych przepisów prawa do wykonania zadań polegających na wypłacie określonych świadczeń społecznych, nawet gdy nie dysponuje środkami finansowymi we właściwym planie finansowym. Stojąc bowiem przed wyborem świadczenia tychże zadań, a koniecznością terminowej zapłaty zobowiązań KRUS wybrał działania, które nie powodują uszczerbku finansów publicznych i prowadzą do prawidłowej realizacji zadań ustawowych, których celem jest zapewnienie świadczeniobiorcom środków finansowych, będących podstawą ich utrzymania. Było to zatem działanie korzystniejsze z punktu widzenia wydatkowania środków publicznych i interesu społecznego.

W przypadku KRUS będącej jednostką sektora finansów publicznych, która pokrywa zobowiązania z posiadanych środków, należy tak prowadzić gospodarkę finansową, aby zapewnić terminowe regulowanie zobowiązań obligatoryjnych, jak i pozostałych zobowiązań. W konsekwencji wydatkowanie takich środków z pominięciem płatności zobowiązań obligatoryjnych i ustawowo zagrożonych odsetkami za opóźnienia w zapłacie nie może być usprawiedliwiane brakiem środków w terminach płatności.

Do zadań Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego należy realizacja zadań ustawowych związanych głównie z ustalaniem i wypłatą świadczeń z ubezpieczenia społecznego rolników. Odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny finansów publicznych ponosi się w przypadku popełnienia czynów wypełniających znamiona naruszenia, określonych w ustawie o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych. Naruszenia te powstają w związku z nieprzestrzeganiem zasad gospodarki finansowej jednostek sektora finansów publicznych, nie zaś realizacją zadań merytorycznych.

Zatem wymóg naliczenia i wypłaty uprawnionym świadczeń zleconych z budżetu państwa jest wymogiem ustawowym i tym samym brak jest znamion czynu określonego w art. 11 ust. 1 udfp. Dzięki przekazaniu tych świadczeń uniknięto konieczności zapłaty odsetek za zwłokę co stanowiłoby naruszenie postanowień art. 16 ust. 1 udfp. Natomiast zadaniem ustawodawcy jest takie ukształtowanie przepisów prawa, by akty tej samej rangi nie pozostawały ze sobą w sprzeczności i było możliwe zachowania nienaruszające żadnego przepisu. Od nikogo, w tym również od osób odpowiedzialnych za dysponowanie środkami publicznymi, nie można wymagać, by dokonywała oceny, który z przepisów rangi ustawowej jest „istotniejszy”, a który może zostać naruszony. Istotnym elementem odpowiedzialności (choć niewymienionym wprost w ustawie) jest zatem bezprawność czynu. Fakt, iż zachowanie skutkujące przekroczeniem uprawnień do dokonywania wydatków było realizacją obowiązku wynikającego z ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, wyłącza bezprawność czynu, a co za tym idzie, wyłącza możliwość postawienia skutecznego zarzutu naruszenia dyscypliny finansów publicznych.

W konsekwencji należy wskazać, iż w tym przypadku brak jest winy w stosunku do osób odpowiedzialnych za wypłatę przedmiotowych świadczeń społecznych. Uznać należy bowiem, że wymóg naliczenia i wypłaty świadczeń z ubezpieczenia społecznego jest wymogiem ustawowym i tym samym brak jest znamion czynu określonego w art. 11 ust. 1 ww. ustawy. Kasa podejmując decyzję wypłaty tych świadczeń wykonywała obowiązki ustawowe, natomiast ewentualne ich niewypłacenie lub wypłacenie w wysokości niższej niż wynika z prawidłowego obliczenia stanowiłoby czyn określony w art. 16 ust. 1 ww. ustawy. W omawianej sytuacji KRUS nie miał możliwości zachowania, które nie naruszałoby normy prawnej - dochowanie zasad dokonywania wydatków z środków publicznych skutkowałoby

naruszeniem obowiązku terminowej wypłaty określonych świadczeń na rzecz uprawnionych z ubezpieczenia społecznego.

W zaistniałej sytuacji, co należy podkreślić, nie można przypisać winy osobie, jeżeli naruszenia nie można było uniknąć mimo dołożenia staranności wymaganej od osoby odpowiedzialnej za wykonanie obowiązku, którego niewykonanie lub nienależyte wykonanie stanowi czyn naruszający dyscyplinę finansów publicznych. Nie podlega odpowiedzialności osoba, która wprawdzie swoim zachowaniem wyczerpała przesłanki naruszeń dyscypliny finansów, ale której nie można przypisać winy. Brak możliwości jednoznacznego przypisania winy obwinionemu uwalnia go od odpowiedzialności nawet wówczas, gdy od strony formalnej wypełnione zostały przesłanki czynu zdefiniowanego ustawą.

Wskazane w toku niniejszej sprawy przez Najwyższą Izbę Kontroli nieprawidłowości można rozpatrywać w aspekcie możliwości zmiany planu finansowego, oraz wskazania właściwego wzorca postępowania, celem wyjaśnienia wskazanych wątpliwości, w sytuacji co bezsporne, iż dokonanie ww. wydatków nie było ujęte w zatwierdzonym planie finansowym Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

Należy wskazać, iż w niniejszej sprawie nie można przyjąć, że prawidłowym działaniem byłoby nie podejmowanie żadnych decyzji, a wtedy nie byłoby kwestii odpowiedzialności z tego tytułu. Należy bowiem wskazać, iż w przedmiotowej sprawie należy rozważyć ujemne konsekwencje zaniechania wypłaty, świadczeń dla uprawnionych dla budżetu KRUS prowadzącego do konieczności zapłaty odsetek za zwłokę. Nie bez znaczenia w sprawie pozostaje wreszcie aspekt społeczny sprawy - wypłata przyznanego świadczeniobiorcom określonych świadczeń jako działania wspierającego osoby będące już w podeszłym wieku.

Nadto w przedmiotowej sprawie, zdaniem KRUS, należy uwzględnić, obok już wskazanych okoliczności, szereg innych okoliczności, których łączne wystąpienie złożyło się na wyjątkowy charakter sprawy, a w szczególności:

1) w analizowanym okresie Kasa, pomimo dołożenia należytej staranności i przeprowadzenia wymaganych analiz, nie posiadała i nie mogła posiadać, w dacie podejmowania decyzji o dokonywaniu wypłat uprawnionym, wiedzy na okoliczność potencjalnego przekroczenia planu,

2) wydatki wyższe o kwotę 822,2 tys. zł stanowią 100,23% planowanych wydatków w rozdziale 75313. W odniesieniu do łącznej kwoty zrealizowanych wydatków w części 72 KRUS (17.466.474 tys. zł) stanowią one niską skalę skutków finansowych, tj. zaledwie 0,005%. Ponadto przekroczenie wydatków miało jednorazowy charakter. W tym też kontekście należy mieć również na uwadze treść art. 28 udfp, który wskazuje, że nie dochodzi się odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych w sytuacji kiedy stopień szkodliwości dla finansów publicznych jest znikomy. Jako przykład cechujący się znikomą szkodliwością dla finansów publicznych Główna Komisja Orzekająca wskazuje zaciągnięcie zobowiązania przekroczeniem upoważnienia, którego wartość stanowi mniej niż 0,5 % planu wydatków w jednostce sektora finansów publicznych (orzeczenie GKO z dnia 8 listopada 2010 r., BDF1/4900/88/99/10/2396),

3) kwestionowane wydatki nie spowodowały uszczuplenia środków publicznych. Dokonane w 2018 r. wydatki rozdziale 75313 nie stanowiły wydatków niecelowych i niegospodarnych. Świadczenia oraz dodatki dla inwalidów wojennych, wojskowych oraz osób represjonowanych zostały przekazane do uprawnionych świadczeniobiorców terminowo i zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Wydatki KRUS dokonane były w sposób legalny, gospodarny, celowy i rzetelny.

Podkreślić również należy, iż znikomy stopień szkodliwości naruszenia dla finansów publicznych, stosownie do art. 78 ust. 2 w związku z art. 78 ust. 1 pkt 7 udfp – uwzględnia się z urzędu w każdej fazie postępowania i jest podstawą do wydania postanowienia o umorzeniu postępowania. Brzmienie tych przepisów nie pozostawia wątpliwości, że obowiązkiem organów orzekających jest sprawdzenie z urzędu czy stwierdzonemu naruszeniu dyscypliny finansów publicznych można przypisać większą niż znikomą szkodliwość dla finansów publicznych.

Reasumując należy stwierdzić, że z treści zgromadzonej dokumentacji wynika, że KRUS nie miała możliwości spowodowania zmiany planu finansowego, a jednocześnie była zobowiązana do wypłaty uprawnionym określonych świadczeń. Jednocześnie gdyby ten obowiązek nie został wykonany doszłoby do konieczności zapłaty odsetek, co naruszyłoby dyscyplinę finansów publicznych. Byłoby to też naganne ze względów społecznych, zatem nie można wskazać KRUS zachowania zgodnego z prawem, pozwalającego na uniknięcie odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych, a tym samym nie można, w tym przypadku przypisać Kasie jakiegokolwiek winy. Wskazać również należy, iż

potencjalne skutki finansowe czynu są niskie (zaledwie 0,005 % zrealizowanych wydatków w części 72) a zdarzenie miało jednorazowy charakter. Podjęto stosowne kroki, aby w sposób jeszcze doskonalszy zabezpieczyć KRUS przed tego typu zdarzeniami.

2 porażeniem

Grudziń

Załączniki:

1. Pismo znak: 0000-BF.3100.24.2018 z dnia 12 września 2018 r. (str.1)
2. Decyzja znak 0000-BF.3100.23.2018 z dnia 12 września 2018 r. (str.1)
Wydruk z systemu TREZOR z dnia 12.09.2018 r. wprowadzenie, skompletowanie i sprawdzenie wniosku o dokonanie blokady na kwotę 300.000 tys. zł (str.2)
3. Bieżący harmonogram wydatków w 2018 r. (str.1)
4. Zapotrzebowanie na środki na wydatki budżetowe – grudzień 2018 r. (str.1)
5. Szczegółowa analiza przychodów i kosztów Funduszu Emerytalno-Rentowego – przewidywane wykonanie 2018 r. (str.16)
6. Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty KRUS – przewidywane wykonanie 2018 r. (str.5)
7. Pismo z dnia 18 grudnia 2018 r. znak: 0000-BF.3103.43.2018 (str. 1)
8. Decyzja znak 0000-BF.3103.42.2018 z dnia 18 grudnia 2018 r. (str. 1)
Wydruk z systemu TREZOR z dnia 18.12.2018 r. wprowadzenie, skompletowanie i sprawdzenie wniosku o dokonanie blokady na kwotę 168.000 tys. zł (str.2)
9. Tabela z wykonania planu wydatków na świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty KRUS w roku 2018 (str.1)
10. Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowych za rok 2018 (roczne) (str.6), przekazane do MF w Informatycznym Systemie Obsługi Budżetu Państwa (TREZOR)
11. Sprawozdania z wykonania planu wydatków budżetowych za rok 2018 za miesiące styczeń – listopad 2018 r. przekazane do MF w Informatycznym Systemie Obsługi Budżetu Państwa (TREZOR) (str.22),
12. Dokumentacja związana z rozliczeniem pobranej dotacji w roku 2018 (str. 4).
13. Regulamin Biura Finansowego z dnia 25 maja 2017 roku.

Załącznik 10. Opinia prezesa NIK do stanowiska prezesa KRUS

PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
KRZYSZTOF KWIATKOWSKI

LGD.410.001.13.2019
P/19/001

Warszawa, dnia 29 lipca 2019 r.

**Opinia Prezesa Najwyższej Izby Kontroli
do stanowiska Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
do Informacji o wynikach kontroli
wykonania budżetu państwa w 2018 r. w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia
Społecznego oraz wykonania planów finansowych Funduszu Emerytalno-Rentowego, Funduszu
Administracyjnego oraz Funduszu Prewencji i Rehabilitacji
wydana na podstawie art. 64 ust. 2 ustawy o NIK¹**

W wyniku kontroli NIK przedstawiła w ww. Informacji wykonanie budżetu państwa w 2018 r. w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz wykonanie planów finansowych Funduszu Emerytalno-Rentowego, Funduszu Administracyjnego oraz Funduszu Prewencji i Rehabilitacji, w tym identyfikując i wskazując przyczyny przekroczenia planu wydatków w części 72 – KRUS w rozdziale 75313 „Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty ZUS i KRUS” § 3110 „Świadczenia społeczne” o kwotę 822,2 tys. zł, co stanowiło naruszenie art. 44 ust. 1 pkt 3 i art. 162 pkt 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych². W ocenie NIK działanie to wskazuje na okoliczności popełnienia czynu określonego w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych³.

Z ww. stanowiska wynika, że Prezes KRUS nie kwestionuje faktu, iż ujęte w planie finansowym wydatki oraz łączne rozchody stanowią nieprzekraczalny limit, jednak podejmując decyzję wypłaty świadczeń z ubezpieczenia społecznego wykonywano obowiązek ustawowy i tym samym brak jest znamion czynu określonego w art. 11 ust. 1 ustawy o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych. Ewentualne niewypłacenie lub wypłacenie świadczeń w wysokości niższej niż wynika z prawidłowego obliczenia, stanowiłoby czyn określony w art. 16 ust. 1 tej ustawy.

Uzasadniając swoje stanowisko Prezes KRUS wskazała m.in., że w analizowanym okresie KRUS, pomimo dołożenia należytej staranności i przeprowadzenia wymaganych analiz, nie posiadał i nie mógł posiadać, w dacie podejmowania decyzji o dokonywaniu wypłat uprawnionym, wiedzy na okoliczność potencjalnego przekroczenia planu. W danych okolicznościach nie można było zachować się inaczej. KRUS zobowiązany jest bowiem do wykonywania zadań ustawowych oraz zadań zleconych wynikających z innych przepisów prawa do wykonania zadań polegających na wypłacie określonych świadczeń społecznych, nawet gdy nie dysponuje środkami finansowymi we właściwym planie finansowym. Wymóg naliczenia i wypłaty uprawnionym świadczeń zleconych z budżetu państwa jest wymogiem ustawowym i tym samym brak jest znamion czynu określonego w art. 11 ust. 1 ustawy o finansach publicznych. Wydatki wyższe o kwotę 822,2 tys. zł stanowią 100,23% planowanych wydatków w rozdziale 75313 Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i KRUS i w odniesieniu do łącznej kwoty zrealizowanych wydatków

¹ Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2019 r. poz. 489).

² Dz. U. z 2019 r. poz. 869 – dalej: „ustawa o NIK”.

³ Dz. U. z 2018 r. poz. 1458, ze zm.

w części 72 – KRUS stanowią zaledwie 0,005%, a ponadto przekroczenie miało jednorazowy charakter. Natomiast nie można przypisać winy osobie, jeżeli naruszenia nie można było uniknąć mimo dołożenia staranności wymaganej od osoby odpowiedzialnej za wykonanie obowiązku, którego niewykonanie lub nienależyte wykonanie stanowi czyn naruszający dyscyplinę finansów publicznych. Nie podlega odpowiedzialności osoba, która wprawdzie swoim zachowaniem wyczerpała przesłanki naruszeń dyscypliny finansów, ale której nie można przypisać winy. Kwestionowane wydatki nie spowodowały uszczerplenia środków publicznych, nie stanowiły wydatków niecelowych i niegospodarnych. Ponadto Prezes KRUS wskazała, że podjęto stosowne kroki, aby w sposób jeszcze doskonalszy zabezpieczyć KRUS przed tego typu zdarzeniami.

Najwyższa Izba Kontroli podtrzymuje zawartą w Informacji ocenę.

W wyniku decyzji Prezes KRUS z dnia 18 grudnia 2018 r. o blokowaniu planowanych na rok 2018 wydatków w rozdziale 753 „Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego” § 3110 „Świadczenia społeczne” na kwotę 1 850 tys. zł, nastąpiło przekroczenie planu wydatków o kwotę 822,2 tys. zł. Tym działaniem naruszono art. 44 ust. 1 pkt 3 ustawy o finansach publicznych, zgodnie z którym wydatki publiczne mogą być ponoszone na cele i w wysokościach ustalonych w planie finansowym jednostki sektora finansów publicznych oraz art. 162 pkt 3 ww. ustawy, w myśl którego dokonywanie wydatków następuje w granicach kwot określonych w planie finansowym, z uwzględnieniem prawidłowo dokonanych przeniesień i zgodnie z planowanym przeznaczeniem, w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasady uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów. W przekazanym stanowisku Prezes KRUS nie kwestionuje tego faktu.

W Informacji o wynikach kontroli podano, że działanie to wskazuje na okoliczności popełnienia czynu określonego w art. 11 ust. 1 ustawy o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych, zgodnie z którym naruszeniem dyscypliny finansów publicznych jest dokonanie wydatku ze środków publicznych bez upoważnienia określonego ustawą budżetową, uchwałą budżetową lub planem finansowym albo z przekroczeniem zakresu tego upoważnienia lub z naruszeniem przepisów dotyczących dokonywania poszczególnych rodzajów wydatków. Przy czym w Informacji nie zawarto zapisu przesądzającego o winie osób odpowiedzialnych za przekroczenie planu wydatków. Natomiast przyczyny przekroczenia planu wydatków wymienione w stanowisku Prezes KRUS będą podlegały ocenie właściwego rzeczownika dyscypliny finansów publicznych.

